

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА
АКАДЕМІЯ»

ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Кафедра менеджменту та туризму

«ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри менеджменту та
туризму д.е.н., професор

Юлія ЮХНОВСЬКА

«____» _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Галузь знань – 24 Сфера обслуговування

Спеціальність: 242 Туризм і рекреація

Освітньо-професійна програма: «Рекреаційний туризм»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Керівник кваліфікаційної роботи:

к.е.н., доцент кафедри

менеджменту та туризму

Анастасія ДІДЕНКО

Нормоконтроль

к.е.н., доцент кафедри

менеджменту та туризму

Анастасія ДІДЕНКО

Студент групи Тм-2

Сергій ТОЛМАЧОВ

Запоріжжя 2025

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА
АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет мистецтва та дизайну
Кафедра менеджменту та туризму

Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту та
д.е.н., професор Ю.О.Юхновська _____

« ____ » _____ 20 ____ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студента
Толмачов Сергій Володимирович

1. Тема кваліфікаційної роботи: Шляхи вдосконалення інклюзивного туризму в Україні

Керівник кваліфікаційної роботи: Діденко Анастасія Володимирівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та туризму, затверджені наказом закладу вищої освіти від “25” жовтня 2024 року № 307/од

2. Строк подання студентом роботи 08.01.2024

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: статистична інформація Світової туристичної організації, Національної туристичної організації України, Державного агентства розвитку туризму України, Державної служби статистики України

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити містовні характеристики та основні принципи інклюзивного туризму; дослідити еволюцію розвитку інклюзивного дизайну в контексті розвитку інклюзивного туризму; визначити передумови розвитку та політика реалізації інклюзивного туризму в Україні та світі; охарактеризувати основні елементи та стан інклюзивного туризму в Україні; дослідити та проаналізувати відповідність інфраструктури інклюзивного туризму вимогам інклюзивного туристичного простору в Україні; визначити основні проблеми розвитку інклюзивного туризму України; надати пропозиції щодо вдосконалення та подолання проблем впровадження інклюзивного дизайну в контексті інклювізації туризму; визначити переваги від вдосконалення та розвитку інклюзивного туризму в Україні

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): Порівняння понять та визначень туризму інклюзивного туризму, основні принципи інклюзивного туризму, загальні причини - каталізатори розвитку інклюзивного туризму, динаміка кількості людей з інвалідністю в Україні; кількість офіційно зареєстрованих ВПО з інвалідністю в областях України; інклюзивні заклади культури в Україні; основні елементи інклюзивізації туризму в спортивних закладах; функції соціальної значимості туризму для людей які потребують інклюзії; основні проблеми розвитку інклюзивного туризму України

6. Дата видачі завдання 20.05.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	30.05.2024	виконано
2	Виконання вступу	07.06.2024	виконано
3	Виконання розділу 1	15.09.2024	виконано
4	Виконання розділу 2	15.10.2024	виконано
5	Виконання розділу 3	05.12.2024	виконано
6	Формулювання висновків	10.12.2024	виконано
7	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	05.01.2025	виконано
8	Подання роботи на кафедру	08.01.2025	виконано

Студент _____ Сергій ТОЛМАЧОВ

Керівник роботи _____ Анастасія ДІДЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	12
1.1 Змістовні характеристики та основні принципи інклюзивного туризму.....	12
1.2 Еволюція розвитку інклюзивного дизайну в контексті розвитку інклюзивного туризму.....	18
1.3 Передумови розвитку та політика реалізації інклюзивного туризму в Україні та світі.....	23
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНЛІЗ СТАНУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	28
2.1 Характеристика основних елементів та стану інклюзивного туризму в Україні.....	28
2.2 Дослідження та аналіз відповідності інфраструктури інклюзивного туризму вимогам інклюзивного туристичного простору в Україні.....	35
2.3 Проблеми розвитку інклюзивного туризму України.....	45
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3 ТРАНСОФРМАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГУМАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: КРОКИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ІНКЛЮВІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ.....	54
3.1 Пропозиції щодо вдосконалення та подолання проблем впровадження інклюзивного дизайну в контексті інклювізації туризму.....	54
3.2 Основні акценти та пропозиції щодо вдосконалення інклюзивного туризму в Україні.....	58
3.3 Переваги від вдосконалення інклюзивного туризму в Україні.....	61
Висновки до розділу 3.....	64
ВИСНОВКИ.....	66

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	76

АНОТАЦІЯ

Толмачов С.В. Шляхи вдосконалення інклюзивного туризму в Україні / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація» (освітньо-професійна програм «Рекреаційний туризм»). КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР, Запоріжжя, 2025.

У дослідженні визначено змістовні характеристики та основні принципи інклюзивного туризму; досліджено еволюцію розвитку інклюзивного дизайну в контексті розвитку інклюзивного туризму; визначено передумови розвитку та політика реалізації інклюзивного туризму в Україні та світі; охарактеризовані основні елементи та стан інклюзивного туризму в Україні; досліджено та проаналізовано відповідність інфраструктури інклюзивного туризму вимогам інклюзивного туристичного простору в Україні; визначені основні проблеми розвитку інклюзивного туризму України; надані пропозиції щодо вдосконалення та подолання проблем впровадження інклюзивного дизайну в контексті інклювізації туризму: визначені переваги від вдосконалення та розвитку інклюзивного туризму в Україні

Кваліфікаційна робота містить 70 сторінок, 4 таблиць, 8 рисунків, 55 літературне джерело.

Ключові слова: інклюзивний туризм, інклюзія, туризм, вдосконалення інклюзивного туризму

Список публікацій здобувача за темою роботи:

1. Толмачов С.В. Розвиток інклюзивного туризму закордоном. *Перспективи розвитку територій: теорія і практика. Поствоєнне відновлення: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*, Харків, 14–15 листопада 2024 р. / Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Рада молодих вчених при МОН України, Рада молодих вчених при Харківській обласній військовій адміністрації, Varna free university

«Chernorizets hrabar», Slovak technical university in Bratislava, Częstochowa university of technology, Одеський національний економічний університет – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. С. 422-423

ABSTRACT

Tolmachev S.V. Ways to improve inclusive tourism in Ukraine / Qualification work for the educational degree “Master” in specialty 242 “Tourism and Recreation” (educational and professional program “Recreational Tourism”). Khortytsia National Training and Rehabilitation Academy, Zaporizhzhia, 2025.

The study defines the substantive characteristics and basic principles of inclusive tourism; examines the evolution of inclusive design in the context of inclusive tourism development; identifies the prerequisites for the development and policy of inclusive tourism in Ukraine and the world; characterizes the main elements and state of inclusive tourism in Ukraine; examines and analyzes the compliance of inclusive tourism infrastructure with the requirements of inclusive tourism space in Ukraine; identifies the main problems of inclusive tourism development in Ukraine.

The qualification work contains 70 pages, 4 tables, 8 figures, 55 references.

Keywords: inclusive tourism, inclusion, tourism, improvement of inclusive tourism

List of publications of the recipient by the topic of the work:

1. Tolmachov S.V. Development of inclusive tourism abroad. *Prospects of territory development: theory and practice. Permanent renewal* : VIII International Scientific and Practical Conference of Higher Education Graduates and Young Scientists which will take place on November 14-15, 2024. m. Kharkiv.

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом останнього десятиліття, в період 2014–2024 рр., у світі, зокрема й в Україні активно поширюється інклюзивний туризм. Іноді його називають «туризмом для всіх», «адаптивним туризмом», «безбар’єрним туризмом», тобто таким туризмом, який дозволяє «бачити світ» всім не зважаючи на особливості фізичного чи когнітивного стану.

Інклюзія та доступність становить одне з важливих міркувань у сфері наукової діяльності, пов’язаної з інклюзивним розвитком туризму, тому що це в основному стосується залучення людей з обмеженими можливостями до туризму та суспільства. Інклюзивний туризм - це концепція, яка спрямована на зростаючий сегмент туристів із різноманітними потребами та вимогами. Наприклад, те, що є «доступним» для одного туриста, який є користувачем інвалідного візка, може бути дуже важкодоступним або зовсім недоступним для іншого мандрівника з іншим типом інвалідності, порушенням рухливості чи іншими захворюваннями. Ось чому стати більш *інклюзивним* є більш прийнятною метою для індустрії туризму, ніж зосередження лише на «доступному туризмі» (який може бути розпливчастим і важко визначити – доступним для кого?). Інклюзивний туристичний бізнес або напрямок працює, щоб запропонувати позитивні враження від подорожей людям з різними потребами, розглядаючи їх з різних точок зору та надаючи дизайнерські та сервісні рішення, які спрямовані на охоплення якомога більшої кількості різних груп.

Вдосконалення інклюзивного туризму – це постійна спроба забезпечити доступність туристичних напрямків, продуктів і послуг у всьому світі для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних обмежень, інвалідності чи віку. Він складається з державних і приватних туристичних місць. Покращеннями користуються не лише люди з обмеженими можливостями пересування, а й

їхні родичі, друзі та інші супутники. Доступність у туризмі є соціальним правом, яке стосується всіх громадян.

Незважаючи на потенційні переваги, туристи які потребують інклюзивності стикаються з унікальними проблемами, такими як брак інформації про доступні зручності та фізичні бар'єри, які обмежують їхню здатність повною мірою насолоджуватися туристичною подорожжю. Популярність інклюзивного туризму динамічно розвивається та зростає завдяки безперервному зростанню відносної та абсолютної кількості маломобільних груп населення, людей з різними нозологіями та видами інвалідності у світі та в Україні.

Проблеми та перспективи впровадження інновацій в туризмі займалися такі українські вчені, як Л.С. Ладонько, А.В. Переверзева [1], О.О. Бейдик [5], Ю.М. Хрущ, В.М. Іванова, Р.С. Медведський [6], Н.В. Барна, А.В. Коротаєва [7], Л.Ю. Науменко [28], А.В. Діденко [36] та багато інших. Зосереджували увагу на дослідженнях в галузі безбар'єрного туризму в Україні українські науковці: Ю.О. Юхновська, О.М. Риженко, Г.В. Омельчак [10], О.М. Тунік [53], О.П. Літвінова-Головань [54].

Мета дослідження. Увага до проблем та інтересів людей які потребують інклюзії стала важливою частиною соціально-економічної політики різних держав сучасного світу, зокрема й України, через активне зростання цієї категорії громадян. Метою цього дослідження є вдосконалення інклюзивного туризму в Україні та визначення та його потенційних переваг для людей, які потребують інклюзії та які стикаються з численними бар'єрами, пов'язаними з доступом до туристичної інфраструктури, послуг і продуктів.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі *завдання*:

- визначити змістовні характеристики та основні принципи інклюзивного туризму;
- дослідити еволюцію розвитку інклюзивного дизайну в контексті розвитку інклюзивного туризму;

- визначити передумови розвитку та політика реалізації інклюзивного туризму в Україні та світі;
- охарактеризувати основні елементи та стан інклюзивного туризму в Україні;
- дослідити та проаналізувати відповідність інфраструктури інклюзивного туризму вимогам інклюзивного туристичного простору в Україні;
- визначити основні проблеми розвитку інклюзивного туризму України;
- надати пропозиції щодо вдосконалення та подолання проблем впровадження інклюзивного дизайну в контексті інклювізації туризму;
- визначити переваги від вдосконалення та розвитку інклюзивного туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є процес вдосконалення інклюзивного туризму України

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впровадження та вдосконалення інклюзивного туризму України.

Методи дослідження. теоретичну і методичну основу кваліфікаційної роботи становлять праці українських та світових науковців з питань вдосконалення інклюзивного туризму. У процесі дослідження для досягнення визначеної мети застосовувався комплекс загальнонаукових методів: теоретичного узагальнення; метод аналізу; метод експертного оцінювання; схематичного та графічного зображення – для наочного подання отриманих результатів дослідження, наочного зображення статистичних матеріалів і аналітичних даних, структурно-порівняльний з метою уточнення категорійного апарату.

Інформаційна база дослідження. Під час написання роботи використовувалися статті у наукових періодичних виданнях, нормативно-правові документи (ДБР), звіти українських та світових організацій, дані мережі Інтернет, монографії та навчальні посібники. Інформаційною базою дослідження є статистична інформація ВТО, Національної туристичної

організації України, Державного агентства розвитку туризму України, Державної служби статистики України.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дослідження можуть бути використані державними органами влади та органами місцевого самоврядування, а також приватними підприємствами в туристичному секторі для вдосконалення інклюзивного туризму.

Апробація результатів роботи і публікації. Основні положення дослідження отримали позитивне схвалення на VIII Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Перспективи розвитку територій: теорія і практика. Поствоєнне відновлення» (14-15 листопада 2024 р., м. Харків).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменування), 7 додатків. Повний обсяг роботи становить 82 сторінок, містить 8 рисунків, 4 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

1.1 Сутність та змістовні характеристики інклюзивного туризму

Інвалідність поширена у всьому світі. Загальновизнано, що 15% світового населення, або 1 млрд осіб, живе з інвалідністю. Кількість осіб, які прямо чи опосередковано мають інвалідність досягає 30% населення світу, або 2 мільярдів людей. Інклюзивний туризм є досить новим напрямком туризму. Проте значення термінів, які визначають, що таке туризм для інвалідів, уже багато років є предметом наукових дискусій. Аналіз сучасного законодавства та літературних наукових джерел щодо інклюзивного туризму свідчить, що в Україні, не зважаючи на нагальну потребу, не існує загальноприйнятого визначення інклюзивного туризму.

У світлі зростаючої нерівності в усьому світі важливо розглянути питання про те, як зробити туризм, одну з найбільших галузей промисловості світу, більш інклюзивним. Це занепокоєння виникає в контексті, по-перше, зростаючого використання туризму як інструменту соціальної інтеграції в Європі, в т.ч. Україні, а по-друге, нові очікування в цілях сталого розвитку (ЦСР), що розвиток має бути інклюзивним і що Держава і приватний сектор візьмуть на себе більше відповідальності за це [2]. Інклюзивний туризм – це підхід, який спрямований на надання рівних можливостей подорожей для всіх, усуваючи перешкоди для окремих людей незалежно від походження чи здібностей. Це не просто тенденція, а свідоме зусилля сприяти рівноправній участі в індустрії туризму.

Покращення доступності, тобто інклюзивний туризм, є ключовою частиною стратегії інклюзивного туризму. Інклюзивний відповідальний туризм - це управління економічними, соціальними та екологічними

наслідками туризму. Його мета - максимізувати позитивний вплив і мінімізувати негативний, щоб створити дестинацію, яка приносить користь усім, хто тут живе і відвідує.

У 21-му столітті туризм став найбільш масштабною галуззю, що швидко розвивається. Це безпрецедентне зростання стимулювало розвиток і використання різноманітних альтернативних форм туризму, кожна з яких характеризується своєю унікальною динамікою та пропозицією. Безбар'єрний туризм, визнаний альтернативною формою подорожей, який за останні роки набув популярності та актуальності [3].

Від транспорту до розміщення, від пам'яток до закладів харчування - ми хочемо гарантувати, що всі відвідувачі можуть отримати чудовий досвід без бар'єрів. А інклюзивний туризм - це неймовірно цінний ринок як за обсягом, так і за вартістю. Він охоплює широке коло людей, від людей з вадами слуху, психічними чи зоровими розладами, людей на інвалідних візках до літніх мандрівників і сімей з маленькими дітьми. Люди, які потребують саме інклюзивного туризму, як правило, подорожують більшими групами і зупиняються довше, а середньостатистичний турист похилого віку витрачає на дозвілля та гостинність на 35% більше, ніж інші вікові групи. Інклюзивність становить одне з важливих досліджень у сфері наукової діяльності, пов'язаної з інклюзивним розвитком туризму, тому що це в основному стосується залучення людей з інвалідністю до туризму та суспільства.

На сьогодні багато визначень туризму для людей з інвалідністю. Проаналізувавши останні дослідження та публікації з даного питання, можна виділити наступні терміни: «інклюзивний туризм», «адаптивний туризм», «туризм, доступний для усіх», «безбар'єрний туризм», «доступний туризм». Вочевидь, виникає потреба уточнити зміст і суть цих термінів. Враховуючи особливості визначення, зазначені терміни мають різні значення та не завжди можна їх вважати тотожними. В табл. 1.1. проведено порівняння понять та визначень туризму для інвалідів.

Порівняння понять та визначень туризму інклюзивного туризму

Автор, джерело	Визначення поняття
1	2
XX сесія Генеральної асамблеї ЮНВТО від 11 червня 2013 р. [4].	Туризм, доступний для усіх – це форма туризму, що передбачає процес співробітництва учасників туристичного процесу, що дозволяє людям, які мають потребу в доступі, зокрема пов'язану з мобільністю, зором, слухом і когнітивними функціями, функціонувати незалежно, справедливо та доступним шляхом, надання їм розробленого на принципах універсального дизайну продуктів туризму, послуг та середовищ.
О. Бейдик [5]	Адаптивний туризм – складова суспільного туристського руху, новий вид адаптивної рухової реакції, фізичної реабілітації, оздоровлення та соціальної інтеграції людей з обмеженими фізичними можливостями; чинник соціальної реабілітації як для відносно здорових людей похилого віку, так і для осіб з інвалідністю.
Н.В.Барна, А.В. Коротєєва [7]	Інклюзивний туризм - це форма туризму, яка включає в себе процес співпраці між різними учасниками у сфері туризму та передбачає надання людям з інвалідністю доступності, включаючи мобільну, візуальну, слухову і когнітивну складові доступності, надає право функціонувати незалежно, на рівних умовах з почуттям власної гідності через надання універсальних туристичних продуктів, послуг і середовища.
Ю.О. Юхновська, О.М. Риженко, Г.В. Омельчак [10]	безбар'єрний туризм –процес розвитку туризму, що передбачає доступність туризму для всіх, включно з забезпеченням безперервного моніторингу потреб та змін потреб людей з інвалідністю, розвитку концепцій в сфері туризму для людей з інвалідністю, з врахуванням потреб їхніх опікунів, членів сімей у доступності до туристичного продукту та послуги: фізичної доступності, комунікаційної доступності, сенсорної доступності, web-доступності, internet –доступності, програмної доступності та реалізація прав людей з інвалідністю в сфері туризму
Саймон Дарсі [8]	Доступний туризм – це процес надання інвалідам та літнім людям можливість самостійно і справедливо і гідно функціонувати шляхом надання універсальних туристичних продуктів, послуг та навколишнього середовища.
Ю.М. Хрущ, В.М. Іванова, Р.С. Медведський [6]	Адаптивний туризм – це реабілітаційний напрям розвитку туристичних послуг, і пропонують таке визначення: адаптивний туризм – це комплекс взаємовідносин соціального, спортивно-оздоровчого, медичного, психологічного чи іншого характеру, що зумовлюють специфіку туристичного продукту під час надання туристичних послуг особам з особливими потребами
Н.В. Белоусова [9]	Інклюзивний туризм - це форма туризму, яка включає в себе процес співпраці між різними учасниками сфери туризму, який дозволяє людям з особливими потребами в доступності, включаю мобільну, візуальну, слухову і когнітивну складові доступності, функціонувати незалежно, на рівних умовах з почуттям власної гідності через надання універсальних туристичних продуктів, послуг і середовища

Джерело: розроблено автором на основі [4-10]

Розуміння важливості інклюзивного туризму вимагає поглянути на світові тенденції подорожей. За даними Всесвітньої туристичної організації ООН (UNWTO), доступність є центральним елементом будь-якої відповідальної діяльності політика сталого туризму. Запровадження інклюзивного туризму не лише сприяє соціальній рівності, але й підвищує якість досвіду відвідувачів. Також виникають економічні вигоди, оскільки це відкриває нові ринки та сегменти клієнтів. Просування цього виду туризму допомагає задовольнити потреби старіючого населення та відкриває широкі можливості для часто невикористаних громад.

Інклюзивний туризм стосується практики подорожей, яка гарантує, що місця призначення, послуги та враження є доступними та приємними для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних здібностей, віку чи фінансових можливостей. Такий підхід не лише сприяє рівним можливостям та участі, але й покращує загальний туристичний досвід, приносячи економічну користь як мандрівникам, так і напрямкам. Відстоюючи універсальний дизайн, інклюзивний туризм має на меті подолати бар'єри, сприяючи більш справедливій та різноманітній світовій індустрії туризму.

Інклюзивний туризм полягає в тому, щоб досвід подорожей був доступним і приємним для всіх. Це включає в себе адаптацію послуг і засобів для задоволення широкого кола потреб і забезпечення доступності подорожей для людей з обмеженими можливостями, людей похилого віку та інших, які можуть зіткнутися з перешкодами під час подорожі. Забезпечення доступності в туризмі передбачає не лише фізичне розміщення. Це також формування досвіду, який задовольняє різні потреби. Це передбачає надання таких послуг, як аудіогіди, чіткі вивіски або екскурсії, розроблені для різноманітних груп.

Інклюзивний туризм – це концепція, яка об'єднує потреби всіх людей, незалежно від їхнього віку, здібностей чи інших обставин, з метою зробити подорож безпечною, комфортною та гідною для кожного.

Інклюзивний туризм – це не просто етичний підхід; він також стимулює економічне зростання, залучаючи ширшу аудиторію.

Економічний ефект від інклюзивного туризму є значним. Дослідження, проведене Європейською мережею доступного туризму, показало, що мандрівники з потребами в доступності щороку здійснюють близько 170 мільйонів подорожей у межах Європи. Цей сегмент мандрівників часто залишається довше та витрачає більше, ніж середні туристи. Крім того, у міру того, як демографічні показники зміщуються в бік старшого населення, попит на інклюзивність у туризмі буде тільки зростати. Прогрес у інклюзивному туризмі також сприяє досягненню ширших цілей, таких як Цілі сталого розвитку ООН (ЦСР). Ціль 10, скорочення нерівності, безпосередньо узгоджується із зусиллями, докладеними для практики інклюзивного туризму. Оскільки політика розвивається для підтримки цих практик, туристичні напрямки в усьому світі готові отримати не лише соціальні, а й економічні вигоди.

Принципи інклюзивного туризму є основою для створення інклюзивних (доступних) варіантів подорожей. Ці принципи підкреслюють важливість інклюзивності, загального доступу, справедливості та участі для кожного. Основні з принципів інклюзивного туризму представлено на рис 1.1.

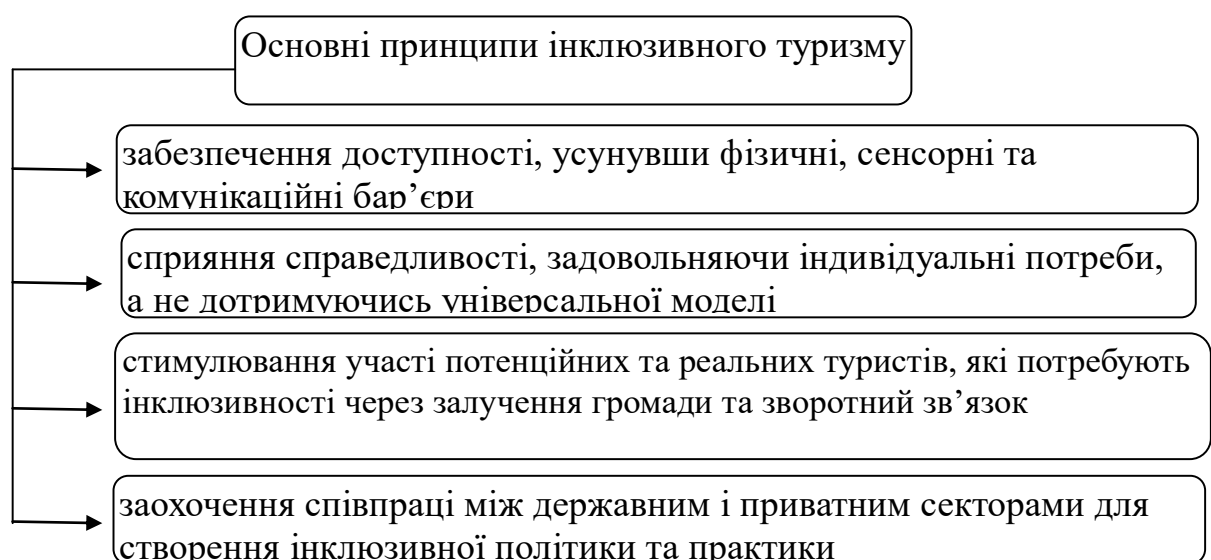

Рис. 1.1 Основні принципи інклюзивного туризму (розроблено автором)

Принципи інклюзивного туризму виходять за межі простого дотримання законодавства. Вони вимагають від постачальників послуг постійної відданості

та креативності. Наприклад, такі технологічні розробки, як додатки, які надають описи на основі місцезнаходження або мовний переклад у реальному часі, покращують досвід для людей із сенсорними вадами. У звіті UNWTO за 2022 рік показано, що напрямки отримують значні економічні переваги, віддаючи пріоритет інклюзивності, посиляючись на збільшення кількості відвідувачів, більш тривале перебування та позитивні рекомендації з уст в уста як ключові фактори фінансового прибутку. Крім того, міжгалузева співпраця є важливою. Співпрацюючи з групами захисту інтересів людей з інвалідністю, туристичні установи можуть краще зрозуміти та прийняти необхідні зміни для задоволення конкретних потреб у доступності.

Питання інклюзії давно привернуло до себе увагу світової спільноти. Україна також зробила потужні кроки по імплементації стандартів Конвенції ООН про права інвалідів, яка була ратифікована та набула чинності 06 березня 2010 р. Зокрема, сьогодні суттєво збільшилася кількість учнів з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх закладах [52].

Із початком впровадження інклюзії на законодавчому рівні це питання все частіше торкається не лише закладів освіти, а й інших сфер діяльності. Згідно із Статтею 30 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, держави-учасниці визнають право осіб з інвалідністю брати участь нарівні з іншими в культурному житті й вживають усіх належних заходів для забезпечення того, щоб особи з інвалідністю мали доступ до таких місць культурних заходів чи послуг, як театри, музеї, кінотеатри, бібліотеки й туристичні послуги, а також мали більшою мірою доступ до пам'ятників і об'єктів, що мають національну культурну значущість [5].

Мета інклюзії полягає у ліквідації соціальної ізоляваності (виключення). Створення доступного середовища є однією з цілей інклюзії – формування оточуючого середовища для потреб людей з інвалідністю, а не навпаки [3].

1.2 Еволюція розвитку інклюзивного дизайну в контексті розвитку інклюзивного туризму

Інклюзивний туризм (фр. *inclusif*-який включає в себе, лат.*include*-роблю висновок, включаю) - процес розвитку туризму, який має на увазі доступність туризму для всіх, в плані пристосування інфраструктури туристичних центрів і об'єктів туристського показу до різних потреб усіх людей, в тому числі, інвалідів, людей похилого віку, їх опікунів і членів сімей, людей з тимчасовими обмеженими можливостями, сімей з маленькими дітьми. А враховуючи військові дії на сході України, до загального списку людей з фізичними вадами додаються військові, а також мирне населення, діти, які зазнали психологічних травм, так звані переселенці. На сьогоднішній день, перспективними напрямками розвитку інклюзивного туризму є: лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, сімейно-молодіжний, професійно-трудоий [7].

Інститут дизайну, орієнтованого на людину (IHCD), є лідером глобального руху за універсальний або інклюзивний дизайн з 1990-х років. З самого початку місія некомерційної організації з питань освіти та дизайну була зосереджена на важливій ролі дизайну в соціальній справедливості. Перша назва - Adaptive Environments Center була однією з п'яти американських організацій, які розробили Принципи універсального дизайну в 1997 році. IHCD прийняв або співорганізував п'ять міжнародних конференцій з універсального дизайну між 1998 і 2006 роками та незліченну кількість менших форумів, публікацій, лекцій і подій. XXI століття стає на перетині культурних тенденцій та кидає радикальний виклик архітектурі та дизайну сьогодення.

Демографічні зміни, що швидко відбуваються у світі не могли залишитися без уваги Всесвітніх організацій, практиків та науковців. Це демографічні зміни, що змагаються за увагу у світі, та які мають привести до спільної відповідальності за сталість та рівність у світі. Основні причини

акцентування уваги саме на розвитку інклюзивного (універсального) туристичного середовища зображено на рис. 1.2.

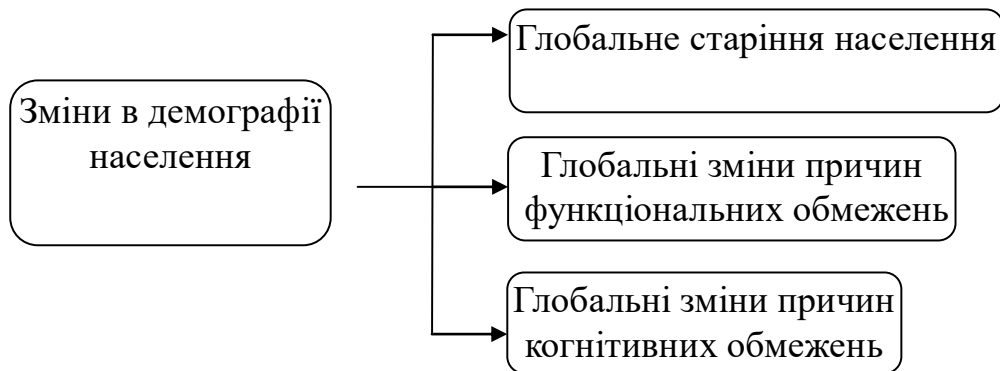

Рис. 1.2. Загальні причини - каталізатори розвитку інклюзивного туризму. Джерело: розроблено автором

20-е століття принесло серйозні соціальні зміни щодо громадянських прав і прав людини. Медичний прогрес у цей період означав, що ймовірність вижити після травми чи хвороби була набагато більшою. Люди живуть довше, а середня тривалість життя людей із серйозними вадами розвитку зростає.

Частково завдяки таким факторам, як велика кількість солдатів Другої світової війни, які поверталися додому з пораненнями, що призвели до інвалідності, права та потреби людей похилого віку та людей з обмеженими можливостями були висунуті на перший план. Уряди відповіли запровадженням рівних прав і антидискримінаційного законодавства.

Універсальний дизайн – це концепція, що передбачає створення середовища, доступного для всіх. Уперше його застосували в 1945 році, коли в одному з міст США було створено спеціальні тротуари для полегшення пересування ветеранів війни. Як виявилось згодом, поява модифікованих просторів пішла на користь багатьом групам населення та полегшила життя людям, які пересуваються на візках, матерям із дитячими візками, велосипедистам, літнім людям тощо [11].

У Сполучених Штатах архітектор Рон Мейс ввів термін універсальний дизайн, який хотів зосередитися на доступному житлі за допомогою універсального підходу до дизайну. Мейс виступав за доступні будівельні норми та стандарти в Сполучених Штатах. Його мислення та застосування

терміну універсальний дизайн є інклюзивною філософією, щоб усі люди могли отримати доступ до дизайну та легко використовувати його.

У Сполученому Королівстві Селвін Голдсміт вніс свій внесок в ідею опущених бордюрів. Після консультацій з іншими користувачами інвалідних візків вони були розроблені на початку 1960-х років. Місто Норвіч у Великій Британії було першим містом, яке встановило їх на різних перехрестях. Знижені бордюри роблять доступ для пішоходів та інвалідів на візках простішим, безпечнішим і набагато зручнішим. Центральним елементом універсального дизайну є консультації з користувачами від етапу концепції аж до остаточної реалізації проекту.

Еволюція в напрямку інклюзивного дизайну почалася в 1950-х роках з нової уваги до дизайну для людей з обмеженими можливостями. У Європі, Японії та Сполучених Штатах розроблено безбар'єрний дизайн, щоб усунути перешкоди в архітектурному середовищі для людей з фізичними вадами. Він дотримувався соціальної політики переміщення людей з інвалідністю з інституційних установ до громади. Безбар'єрний дизайн все ще мав тенденцію бути відокремленим та особливим, особливо для людей із серйозними фізичними обмеженнями, насамперед із порушеннями рухливості. До 1970-х років деякі країни Європи та Сполучених Штатів почали відходити від акценту на спеціальних рішеннях, пристосованих до індивідуальних потреб, і переходити до ідеї нормалізації та інтеграції. Все частіше термінологією вибору був доступний дизайн [12].

У Сполучених Штатах рух за права людей з обмеженими можливостями, який сформувався в середині 70-х років, базувався на баченні громадянських прав, сформульованих у Законі про громадянські права расових меншин 1964 року. Люди, які виступали за себе, виступали за рівність можливостей і проти патерналізму та опіки. Вперше дизайн був визнаний умовою досягнення громадянських прав.

У правових стандартах використовувався термін доступний дизайн. Починаючи з розділу I Закону про реабілітацію 1973 року, Сполучені Штати

спочатку обмежили сторонами, відповідальними за доступний дизайн, ті організації, які отримували федеральну фінансову допомогу.

Сполучені Штати, очолювані спільнотою людей з інвалідністю, встановили найсуворіші правові вимоги з ухваленням Закону про американців з обмеженими можливостями в 1990 році. Він значно перевищив вимоги Розділу I Закону про реабілітацію та почерпнув більшу частину своїх формулювань безпосередньо з Цивільного Закону про права 1964 року з додатковими вимогами до доступного дизайну. Він суттєво розширив коло відповідальних сторін, включивши як державні, так і приватні установи, незалежно від того, чи отримували вони федеральні кошти.

Положення Розділу II Закону поширюється на «державні установи», включаючи будь-які державні чи місцеві органи влади та будь-які їхні департаменти, агентства чи інші органи. Охоплено всі заходи, послуги та програми державних установ, у тому числі діяльність законодавчих органів штату та судів, шкіл, міських зборів, поліції та пожежних відділів, ліцензування транспортних засобів та працевлаштування.

Коротка історія універсального дизайну (Європа). У 2001 році Комітет міністрів Ради Європи опублікував наступну резолюцію, в якій вперше введено концепцію універсального дизайну (резолюція Томара (ResAP(2001)1) [14], за якою слідує Рекомендація CM/Rec(2009)8 [15] Європейського комітету міністрів державам-членам щодо досягнення повної участі через універсальний дизайн. Багато держав-членів Європейського Союзу, включаючи Ірландію, підрахували, що приблизно половина їхнього законодавства походить від членства в Європейському Союзі, тому політика та законодавство як на міжнародному, так і на національному рівнях є актуальними. Ключові сфери політики включають права людини та рівність, права людей з обмеженими можливостями, соціальну інтеграцію та сталий розвиток [16].

Згідно резолюція Томара (ResAP(2001)1) [14] дано визначення «Універсальний дизайн» - це стратегія, яка спрямована на те, щоб зробити дизайн і композицію різних середовищ і продуктів доступними і зрозумілими

для всіх, а також придатними для використання всіма, у найбільшій мірі в найбільш незалежний і природний спосіб, без необхідності для адаптації або спеціалізованих дизайнерських рішень.

Мета концепції універсального дизайну полягає в тому, щоб спростити життя для кожного, зробивши архітектурне середовище, продукти та комунікації однаково доступними, зручними та зрозумілими за невеликих додаткових витрат або без них. Універсальна концепція дизайну сприяє переходу до більшого акценту на проектуванні, орієнтованому на користувача, дотримуючись цілісного підходу та прагнучи задовольнити потреби людей різного віку, розміру та можливостей, включаючи зміни, які люди відчувають протягом свого життя. Отже, універсальний дизайн – це концепція, яка виходить за рамки простої доступності будівель для людей з обмеженими можливостями та має стати невід’ємною частиною архітектури, дизайну та планування середовища.

Для цілей цієї резолюції терміни «інтегральна доступність», «дизайн для всіх» і «інклюзивний дизайн» мають те саме значення, що й термін «універсальний дизайн», який використовується в цьому тексті. Термін «кожен» означає, що навколишнє середовище не буде нав’язувати людям незалежно від їхнього віку, розміру чи інших фізичних особливостей, здібностей чи вад. Термін «незалежний» означає здатність діяти, не покладаючись на зовнішню допомогу, таким чином уникаючи залежності. Термін «природний» підкреслює інтегральний аспект визначення. Це означає, що положення щодо доступу та зручності сприймаються як нормальні. Термін «забудоване середовище» означає всі будівлі, транспортні засоби та місця або простори, відкриті для громадськості.

У 2009 році згідно Рекомендація CM/Rec(2009)8 удосконалено визначення поняття універсальний дизайн, згідно якого це стратегія, яка спрямована на те, щоб зробити дизайн і композицію різних середовищ, продуктів, комунікацій, інформаційних технологій і послуг доступними і зрозумілими для всіх, а також придатними для використання всіма в

максимально незалежній і природний спосіб, бажано без необхідності адаптації чи спеціальних рішень. Як визначено в Резолюції Ради Європи ResAP(2001)¹ про запровадження принципів універсального дизайну в навчальні програми всіх професій, пов'язаних із антропогенним середовищем («Резолюція Томара»).

Терміни «адаптивний дизайн для всіх», «адаптивна доступність», «доступний дизайн», «інклюзивний дизайн», «дизайн без бар'єрів», «трансгенераційний дизайн» і «доступність для всіх» вважаються такими, що зближуються до терміну «універсальний дизайн».

Він сприяє переходу до дизайну, орієнтованого на користувача, дотримуючись цілісного підходу та прагнучи задовольнити потреби людей з обмеженими можливостями, незалежно від будь-яких змін, які вони можуть зазнати протягом свого життя.

Отже, універсальний дизайн – це концепція, яка виходить за рамки простої доступності будівель для людей з обмеженими можливостями та має стати невід'ємною частиною політики та планування в усіх аспектах суспільства [7].

Розвиток інклюзивного туризму фокусується на інтеграції різноманітних потреб туристів з інвалідністю у туристичний сектор. Він заохочує проектування інфраструктури та послуг, які враховують усіх людей, у тому числі людей з інвалідністю та різного віку.

Такий підхід не тільки покращує загальний досвід відвідувачів, але й забезпечує рівні можливості для участі в подорожах і дозвіллі.

1.3 Передумови розвитку та політика реалізації інклюзивного туризму в Україні та світі

Туризм в Україні - це галузь, яка ще розвивається та відкрита для пошуку нових форм роботи на ринку, шляхів вирішення проблем, що виникають в

туристичній індустрії. Але, незважаючи на колосальний потенціал українського туристичного сегменту, належної уваги туризму як сектору національної економіки не приділяється. Інвалідність можна вважати соціальним феноменом, уникнути якого не може жодне суспільство, а кожна держава відповідно до рівня свого розвитку, пріоритетів та можливостей формує соціальну та економічну політику щодо людей з інвалідністю [7].

Питання впровадження в Україні інклюзивного туризму як засобу реабілітації почали порушувати ще у 2005 році, коли вийшов Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні». Тоді ж була впроваджена індивідуальна програма реабілітації людей із особливими потребами. Згідно з нею, кожна особа з інвалідністю має право отримати індивідуальні реабілітаційні заходи. Втім відтоді вони належним чином не спрацювали, хоч держава постійно спрямовує на це чималі ресурси [18].

В Україні ситуація з вирішенням проблем людей які потребують інклюзії мала поверхневий характер. Це пояснювалося фінансовими можливостями і матеріальними ресурсами країни. Дуже рідко порушувались питання, пов'язані з їх відпочинком. А інклюзивний відпочинок можна організувати та зробити його навіть активним [17].

Часи змінюються, і що характерно, власне з ініціативи самих людей з особливими потребами. Вони не лише вимагають від суспільства більшої відкритості, вільного доступу до всіх загальних ресурсів – відпочинкових зон, туристичних маршрутів, пляжів, парків, фізкультурних комплексів, цікавих об'єктів природи, але й частіше всього самі організовують пізнавальні поїздки, табори, змагання, екскурсії [17]. Ось тут і виявляється, що наші рекреаційні зони ніяк не пристосовані до такої експансії людей з особливими потребами, не готові йти назустріч їхнім побажанням. Навіть за умови асистування волонтерів, організувати повноцінний активний відпочинок для різних категорій людей з інвалідністю непросто [33]. Створення доступного середовища для людей з інвалідністю дозволить їм реалізовувати свої права і основні свободи, що буде сприяти їх повноцінній участі в житті країни [34].

Основне завдання держави стосовно людини з інвалідністю – надати можливість повного або часткового відновлення здатностей до побутової, суспільної та професійної діяльності. За таких умов лікувально-реабілітаційний туризм створює підґрунтя для реструктуризації культури суспільства, його правил і норм поведінки, прийняття всіх сторін життя й особистих відмінностей та потреб осіб з інвалідністю за рахунок їх тісних, плідних відносин зі здоровими особами в сучасному соціумі [19].

Створення комплексної та ефективної інклюзивної туристичної політики має вирішальне значення для сприяння інклюзивному середовищу. Політика має стосуватися доступності, заохочувати співпрацю зацікавлених сторін і забезпечувати постійну оцінку та оновлення. Ключові аспекти політики інклюзивного туризму включають:

- нормативна база, що забезпечує дотримання стандартів доступності в усіх секторах туризму;
- фінансові стимули та підтримка для бізнесу, що покращує заходи щодо доступності;
- обов'язкові навчальні програми для персоналу з інклюзивних практик та обслуговування клієнтів;
- послідовний моніторинг стандартів обслуговування та об'єктів через регулярні аудити та механізми зворотного зв'язку.

Оцінка успіху політики інклюзивного туризму значною мірою залежить від поточних стратегій оцінки. Ефективна політика передбачає інноваційні рішення та регулярне навчання. Наприклад, ініціатива Іспанії щодо доступних готелів, яка включає програми заохочення для розширення пропозиції доступних номерів, слугує життєздатною моделлю для інших країн. Крім того, взаємодія з міжнародними органами, такими як Організація Об'єднаних Націй зі сталого розвитку туризму. Цілі сталого розвитку можуть сприяти створенню політики. Встановлюючи міжнародні стандарти та обмінюючись передовим досвідом, країни можуть просувати інклюзивний туризм у глобальному масштабі. Зрештою, успішна реалізація політики інклюзивного туризму

демонструє прихильність справедливості та різноманітності, що добре резонує серед все більш сумлінної глобальної аудиторії.

Туристичний сектор може відігравати важливу роль у національному розвитку як генератор доходу, наприклад, валютних надходжень - для всіх, у тому числі для людей які потребують інклюзії. Сприяти досягненню Цілей сталого розвитку (ЦСР) реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР), що охоплює людей з інвалідністю, туристичний сектор повинен сприяти створенню можливостей для людей осіб з інвалідністю, туристичний сектор повинен сприяти розширенню можливостей для осіб з інвалідністю:

- 1) шляхом працевлаштування та самозайнятості в туристичному секторі;
- 2) як споживачам і користувачам туристичних продуктів і послуг.

Висновки до розділу 1

Визначення інклюзивного туризму: це стосується практики подорожей, яка задовольняє різноманітні потреби всіх людей, забезпечуючи доступність і задоволення для всіх. Економічний вплив інклюзивного туризму виходить на глобальний ринок, стимулюючи фінансове зростання за рахунок збільшення кількості відвідувачів і витрат. Інклюзивний розвиток туризму передбачає інтеграцію різноманітних потреб туристів які потребують інклюзивності в інфраструктуру та послуги туристичного сектора. В концепції інклюзивного туризму наголошується на універсальному доступі, справедливості, участі та співпраці для створення доступних варіантів подорожей. Політика інклюзивного туризму забезпечує стандарти доступності, передбачає фінансові стимули, обов'язковість навчання персоналу і послідовний моніторинг.

Інклюзивний туризм має на меті забезпечити «туризм для всіх», гарантуючи, що люди з інвалідністю, такими як мобільність, зір, слух і когнітивні здібності, можуть брати участь у туристичній діяльності незалежно, справедливо та з гідністю. Це початкове визначення інклюзивного туризму було зосереджено лише на усуненні перешкод, які заважають людям з

інвалідністю та без. Концепція інклюзивного туризму розвинулась, щоб охопити ширшу сферу, яка передбачає трансформацію всієї концепції туризму.

Оцінка успіху політики інклюзивного туризму значною мірою залежить від поточних стратегій оцінки. Ефективна політика передбачає інноваційні рішення та регулярне навчання. Встановлюючи міжнародні стандарти та обмінюючись передовим досвідом, країни можуть просувати інклюзивний туризм у глобальному масштабі. Зрештою, успішна реалізація політики інклюзивного туризму демонструє прихильність справедливості та різноманітності, що добре резонує серед все більш сумлінної глобальної аудиторії.

Туристичний сектор може відігравати важливу роль у національному розвитку як генератор доходу, наприклад, валютних надходжень - для всіх, у тому числі для людей які потребують інклюзії.

Сучасний підхід до інклюзивного туризму полягає в тому, щоб узгодити туристичне середовище з принципами універсального дизайну, забезпечивши його зручність і доступність для всіх груп населення, незалежно від їхнього віку, стану, можливостей або порушень.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНЛІЗ СТАНУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1 Характеристика основних елементів та стану інклюзивного туризму в Україні

Сьогодні в Україні багато груп населення, в тому числі пенсіонери та інваліди, опинилося в скрутному становищі, не мають економічної та соціальної захищеності. Основною метою забезпечення цим громадянам нормального життя є отримання можливості брати участь у громадській праці та корисному житті суспільства, а також загалом покращення якості життя на основі умов, створених державою, органами місцевого самоврядування та самими людьми. Це можливо, якщо забезпечити доступність та інклюзивність у всіх сферах життя, в т.ч. туристичному. Внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україні за два роки людей з інвалідністю побільшало на 10%. Якщо казати про точну кількість людей з інвалідністю, яких стало більше за два роки, то мова йде про 300 тисяч, а загалом їх нараховують понад три мільйони [22] (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Кількість людей з інвалідністю, на початок року [22]

Роки	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього, тис. осіб	2635,6	2659,7	2703,0	2724,1	2725,8	3000,1
У т.ч. I група	235,4	226,3	222,3	215,0	207,1	234,8
II група	899,2	896,1	900,8	897,1	886,7	975,2
III група	1341,9	1375,7	1416,0	1449,1	1469,7	1616,7
Діти з інвалідністю	159,0	161,6	163,9	162,9	162,2	173,4

За даними таблиці 2.1 ми спостерігаємо, що в Україні кількість людей з

інвалідністю на початок 2023 р. Становила 3000,1 тис. осіб. Міністерка соціальної політики Оксана Жолнович на відкритті "Всеукраїнського центру комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю" повідомила, що за півтора року повномасштабного вторгнення кількість українців з інвалідністю зросла на 300 тисяч. На жаль, точну кількість людей з інвалідністю на сьогодні важко порахувати, через відсоток «куплених» довідок про інвалідність. За даними таблиці кількість людей з інвалідністю у 2023 році має тенденцію до зростання порівняно з 2022 роком, збільшення на 45 тис. осіб. За офіційними даними, кількість людей з інвалідністю за 2023 рік збільшилась на понад 300 тис. (рис. 2.1).

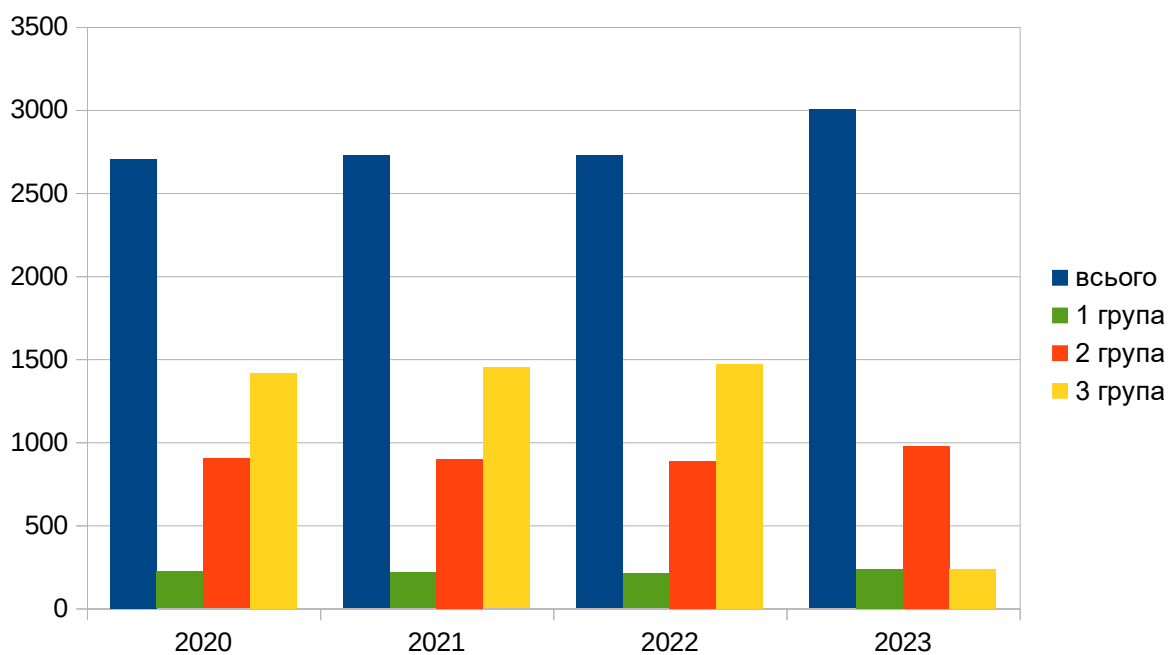

Рис. 2.1 Динаміка кількості людей з інвалідністю в Україні (розроблено автором на основі [22])

В умовах війни, яку росія веде проти України з 2014 року, в рази зросла кількість людей з інвалідністю. В Україні стало збільшується кількість людей постраждалих від війни, тому перед державою та суспільством постає питання створення інклюзивного середовища. Для людей що постраждали від війни (військових та цивільних), членів їхніх родин, тих хто супроводжує людину з інвалідністю (враховуючи тварин - поводитирів, тощо). На жаль, розбудова та

планування повоєнного розвитку країни має відбуватися в умовах війни. Внутрішні інклюзивні зміни, які відбуваються в Україні, ще не досягли свого завершення. Джерела даних про ВПО з інвалідністю в динаміці надають інформацію на національному чи місцевому рівнях. Станом на початок 2024 року у Єдиній інформаційній базі ВПО зареєстровано 4,9 млн. осіб, серед них: 29% люди з інвалідністю, 45 % - люди з хронічними хворобами, 49 % - літні люди (60+), 7 % є постраждалими від насильства, тощо [1]. Згідно офіційних даних Обласних військових адміністрацій [5] найбільша кількість ВПО з інвалідністю зареєстровано у Дніпропетровській та Харківській областях (табл. 2.2, рис. 2.2).

Таблиця 2.2

Кількість офіційно зареєстрованих людей з інвалідністю [55]

№	Область України	Кількість ВПО з інвалідністю, осіб
1	Запорізька область	10200
2	Івано - Франківська область	4082
3	Київська область	12000
4	Вінницька область	10789
5	Волинська область	2212
6	Житомирська область	2900
7	Кіровоградська область	4600
8	Одеська область	5235
9	Полтавська область	9000
10	Рівненська область	2000
11	Сумська область	4210
12	Харківська область	24000
13	Чернігівська область	3000
14	Закарпатська область	3260
15	Волинська область	2212
16	Дніпропетровська область	19000
17	Львівська область	8000

Схематично кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю запропоновано на рис. 2.2

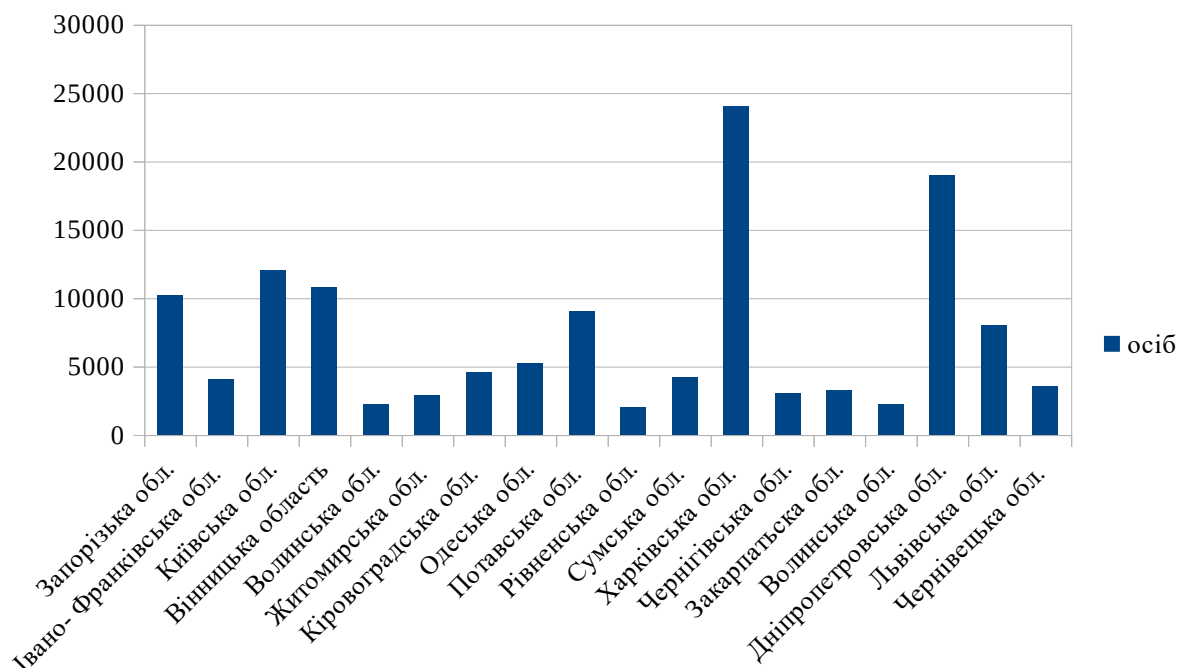

Рис. 2.2 Кількість офіційно зареєстрованих людей з інвалідністю в областях України* [55]

*Дані по Черкаській, Херсонській, Тернопільській, Донецькій, Луганській, Миколаївській та тимчасово окупованій АР Крим відсутні.

Розвиток інклюзивності та доступність туристичних подорожей не лише покращує життя людей, але й сприяє культурному обміну, економічному зростанню та сталому розвитку в глобальному масштабі. Однак, незважаючи на прогрес, досягнутий у просуванні інклюзивності в туристичному секторі, попереду ще довгий шлях. У багатьох напрямках і пам'ятках бракує необхідної інфраструктури та послуг для ефективного задоволення різноманітних потреб.

Інклюзивний туризм демонструє різноманітні приклади того, як досвід подорожі розроблено таким чином, щоб бути доступним і приємним для всіх. Ці приклади підкреслюють кроки, які роблять різні сектори індустрії туризму, щоб прийняти доступність та інклюзивність.

Відсутність або мінімальне впровадження інклюзивного та безбар'єрного середовища в Україні не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Проблеми

наявні у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне несприйняття, бар'єри у доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змогу точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів [20].

Зрозумілим стає питання розвитку інклюзивної туристичної інфраструктури в Україні, як одного з елементів загальної інклюзивної (безбар'єрної, адаптивної) інфраструктури. Туристичній інклюзивній інфраструктурі притаманні всі основні елементи загальної інклюзивності, такі як: послуги перевезення, послуги проживання для туристів, послуги харчування, послуги страхування у сфері туризму, система розваг у туризмі, банківські й фінансові послуги в туризмі (в т.ч. застосунки та додатки для людей з вадами зору, слуху, тощо), інформаційні послуги в туризмі (включно з цифровими послугами), тощо. Завдяки сприянню інклюзії, рівності та стійкості туризм збагачується унікальним туристичним досвідом, диверсифікує сектор і розширює можливості громадян.

Отже, в сучасних умовах важливе значення для людей з інвалідністю має доступність готелів, ресторанів, пляжів, лікарень, спортивних та екскурсійних закладів і транспортних засобів. Коли людина в інвалідному візку вирушає в подорож, вона повинна бути впевнена, що не відчуватиме ніякого дискомфорту. У деяких випадках доцільно організувати персональну допомогу, тобто допомогу, яка потрібна саме цій людині, а не взагалі всім, хто користується інвалідним візком. Тип допомоги залежить від наявних фізичних ресурсів, потреб, звичок тощо. Користувач інвалідного візка, який вирушає в подорож, може не знати про всі труднощі та перешкоди, з якими він зіткнеться.

Наразі в Україні часто говорять про інклюзивність, наприклад, про пандуси та автомобілі для людей з інвалідністю, але в Європі під доступністю прийнято розуміти не лише вільне пересування, а насамперед створення середовища, в якому люди можуть почуватися комфортно, спілкуватися, навчатися та працювати. У той час більшість відомих туристичних об'єктів України залишаються недоступними для туристів з інвалідністю.

Вважається, що найкращий розвиток інфраструктури досягнуто в таких містах, як Львів, Харків, Ужгород та Дніпро. На сьогоднішній день перспективними напрямками розвитку туризму для людей з інвалідністю є: лікувально-дозвіллевий, культурно-освітній, сімейно-молодіжний, професійно-трудоий, неолімпійський. Незважаючи на те, що держава піклується про інвалідів (реабілітаційні центри, параолімпійський рух, санаторії, оздоровниці тощо), значна частина людей цієї групи все ще залишається вдома наодинці зі своїми проблемами.

Інклюзивний напрямок характеризується набором ключових атрибутів, які разом створюють інклюзивне туристичне середовище, де всі туристи, незалежно від їхнього походження, здібностей чи характеристик, відчують себе щиро прийнятними та цінними.

Ось основні риси, які роблять напрямок справді інклюзивним:

1. Доступність. Інклюзивні туристичні напрямки надають пріоритет доступності, гарантуючи, що їхня фізична інфраструктура, транспортні системи та засоби розроблені для людей з обмеженими можливостями. Це включає такі функції, як пандуси для інвалідних візків, вивіски шрифтом Брайля та сенсорні пристрої.

2. Культурна чутливість. Охоплення різноманітних культур і традицій лежить в основі інклюзивності. Інклюзивні туристичні напрямки активно шанують місцеві звичаї та практики, заохочуючи шанобливе спілкування між туристами та місцевими громадами.

3. Різнорманітність і представництво. Відображення різноманітності в кожному аспекті місця призначення є ознакою інклюзивності. Це включає

демонстрацію різноманітних спільнот у маркетингових матеріалах, наявність різноманітної робочої сили та пропонування заходів, які задовольняють широкий спектр інтересів відвідувачів.

4. Антидискримінаційна політика. Запровадження політики та практики, які забороняють дискримінацію за такими факторами, як раса, стать, вік, інвалідність, сексуальна орієнтація тощо, є основою створення інклюзивних напрямків. Ці політики створюють середовище, де кожен відчуває повагу та цінність.

5. Залучення громади. Залучення місцевої громади до процесів прийняття рішень і обмін економічними вигодами від туризму з нею є ключовим компонентом інклюзивності. Це включає надання можливостей працевлаштування, забезпечення справедливої заробітної плати та підтримку місцевого туристичного бізнесу.

6. Навчання відвідувачів. Просування практики відповідального інклюзивного туризму серед туристів і спонукання їх зменшити свій екологічний і культурний слід охоплює різні аспекти, кожен з яких сприяє створенню більш інклюзивного напрямку. Туристів навчають, як взаємодіяти з місцевими громадами та поважати їхні звичаї.

7. Постійне вдосконалення. Інклюзивні туристичні напрямки розглядають інклюзивність як безперервну подорож. Вони активно шукають відгуків від відвідувачів і місцевої спільноти, щоб постійно адаптувати та вдосконалювати свої стратегії.

8. Сталий туризм. Стійкість і інклюзивність мають міцний зв'язок, що робить практику відповідального туризму невід'ємною рисою інклюзивних напрямків. 17 цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй у Порядку денному на період до 2030 року підкреслюють, що сталий розвиток охоплює більше, ніж просто зелені ініціативи та переробку відходів. Це також передбачає проведення операцій із дотриманням таких принципів, як гендерна рівність (ЦСР 5) і зменшення нерівності (ЦУР 10).

Ці практики зосереджені на зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище, культуру та суспільство при оптимізації переваг. Інклюзивні напрямки активно виступають за відповідальний туризм, працюючи над мінімізацією упередженості та гарантуючи чесне та поважне ставлення до всіх мандрівників.

2.2 Дослідження та аналіз відповідності інфраструктури інклюзивного туризму вимогам інклюзивного туристичного простору в Україні

Інклюзивна інфраструктура надає пріоритет справедливим вигодам у соціальних, економічних і демографічних спектрах. Інклюзивність набирає популярності на міжнародному рівні як ключовий елемент інфраструктури якості, оскільки вона сприяє довгостроковій економічній стабільності та стійкості.

Інклюзивна інфраструктура - це концепція, яка підкреслює важливість забезпечення того, щоб розвиток інфраструктури приносив користь людям і громади, незалежно від соціальних, економічних чи демографічних характеристик. Інфраструктурні проекти мають потенціал для стимулювання сталого економічного зростання, сприяння гендерній рівності, розширення можливостей маргіналізованих груп і підтримки інклюзії людей з обмеженими можливостями. Однак цей потенціал часто не реалізується через відсутність урахування потреб і перспектив уразливих і ізольованих груп населення. Цілі сталого розвитку (ЦСР) Організації Об'єднаних Націй (ООН) є планом досягнення більш сталого та інклюзивного майбутнього для всіх. Його «Порядок денний сталого розвитку до 2030 року» базується на трьох стовпах сталого розвитку: соціальному, економічному та екологічному, а також містить зобов'язання «не залишатися осторонь».

Традиційне розуміння інфраструктури часто покладається на фізичні та біологічні метафори для розгляду доріг, систем, труб, кабелів, з'єднань, будівель, маршрутів, правил і знаків, які діють як підстави, опори, фундаменти та субстрати, що полегшують рух і обмін. Безумовно, туризм та інфраструктура повинні бути легкими товаришами, враховуючи, що під інфраструктурою розуміють насамперед матеріальні мережі, які з'єднують місця, які сприяють мобільності тіл, товарів, ідей, даних, капіталу та багато іншого.

З метою сприяння створенню інклюзивного простору в туризмі, як частини комплексного підходу щодо впровадження сприятливого суспільного середовища у контексті “як доїхати?”, “де зупинитися”, “де поїсти?”, “що відвідати?” для осіб з інвалідністю сформовано інформаційну базу про облаштовані туристичні об'єкти (готелі, хостели, пансіонати (заклади відпочинку), санаторні заклади, міні-готелі (приватний сектор), пляжі, заміські комплекси, бази сільського зеленого туризму, заклади громадського харчування, заповідники, національні природні парки, інші об'єкти.) облаштовані елементами доступності для туристів з інвалідністю, порушеннями зору або слуху на територіях об'єднаних територіальних громад області [44].

Згідно Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про туризм» туристична інфраструктура – сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів [23]. Таким чином, це будівлі і споруди, засоби комунікації, транспортна система, які задіяні в наданні туристичних послуг. Засоби розміщення.

Важливу роль у плануванні безбар'єрної туристичної інфраструктури мають такі складові як: безбар'єрний транспорт: необхідно досягнути значного прогресу в тому, щоб зробити транспорт доступнішим. Це включає в себе

проєктування аеропортів, залізничних станцій і систем громадського транспорту, які підтримують інвалідні візки, дитячі коляски, враховують потреби людей із вадами зору та слуху, враховують потреби людей що мають затримку інтелектуального розвитку, деякі особливості фізичного розвитку (зріст, вагу, тощо) та інші засоби пересування [47].

З 1 квітня 2019 року при будівництві і реконструкції готелів в Україні необхідно проєктувати в них не менш 10% номерів універсальними, такими, які будуть враховувати потреби кожної людини, зокрема, осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Але, можна перелічити на пальцях реальну кількість закладів розміщення, де створені умови для проживання людей з інвалідністю. Майже 90% пандусів побудовані неправильно, тактильної плитки практично немає, і багато хто навіть не знають, навіщо вона потрібна, відсутні інші елементи доступності [24].

Готелі та розміщення. Багато готелів у всьому світі почали адаптувати свої зручності для підтримки інклюзивного туризму. Це включає основні впровадження щодо фізичних зручностей такі як:

- надання номерів, обладнаних для інвалідних візків, з душовими ручками;
- пропонування меню шрифтом Брайля для гостей із вадами зору;
- навчання персоналу базовій мові жестів для надання допомоги людям з вадами слуху;
- впроваджувати наявність ліфтів і пандусів для розміщення гостей з інвалідністю, тощо.

Туристичні пам'ятки. Туристичні об'єкти також включили інклюзивні практики, щоб усі відвідувачі могли насолоджуватися враженнями від них. Ці практики включають:

- доступні доріжки та пандуси в парках і історичних місцях;
- субтитровані відео та аудіогіди до експонатів;
- інтерактивні дисплеї для людей з сенсорними вадами, тощо.

- впровадження технологій туристичних об'єктах, таких як віртуальна реальність і сенсорні екрани, які ще більше збагачують досвід, обслуговуючи різноманітну аудиторію. Це не тільки покращує доступність, але й підвищує залучення різних сегментів спільноти.

Транспортні послуги. Інклюзивний транспорт є ключовим у сполученні туристів до місця призначення. Багато транспортних служб вжили таких заходів, як:

- встановлення низькопідлогових автобусів для зручності під'їзду;
- надання звукових та візуальних оголошень для людей з вадами слуху та зору;
- забезпечення доступних служб таксі, обладнаних для обслуговування інвалідних візків, тощо.

Транспортні вузли, такі як аеропорти та залізничні вокзали, однаково віддані підтримці інклюзивних подорожей. Стан транспортної інфраструктури туристичної галузі наразі не можна прирівняти до задовільного [5], оскільки більшість об'єктів є такими, що не відповідають вимогам надання якісних послуг туристам та вимогам безбар'єрності [36].

Підприємства харчування. Питання адаптації закладів харчування для людей з інвалідністю вже не одне десятиліття стоїть дуже гостро. Найбільш розвиненим регіоном з доступними закладами є Львівщина. Це обумовлюється великим приростом людей з інвалідністю через повномасштабне вторгнення, будівництвом нових центрів реабілітації та оздоровлення. Кожного року Львівська мерія влаштовує навчання з безбар'єрності та доступності для всіх груп населення. Але перед обізнаними власниками закладів харчування постає велика проблема – неможливість встановлення доступності. Найбільше це стосується закладів у старих будівлях і в старій частині міста, бо старовинна архітектура часто не пристосована та потребує дозволів для перебудов. Але деякі заклади знайшли альтернативу – переносні пандуси. Інше діло – це доступність в приміщенні: вільне пересування по закладу, доступність

вбиральні, голосовий супровід для людей з вадами зору чи спеціальний робітник, який допомагатиме людям з вадами слуху.

Гарним прикладом для інших регіонів України є Луцьк. Він найбільш пристосований для людей з вадами зору та слуху. Більша частина закладів харчування оснащена голосовими провідниками, меню зі шрифтом Брайля, працівники закладів знають жестову мову. Це говорить про велику обізнаність ресторанного бізнесу та великий вплив місцевої влади і волонтерів на підприємців. Але не зважаючи на достатньо розвинуту доступність, цієї кількості закладів не достатньо для ефективного обслуговування усіх людей з інвалідністю.

Достатньо розвинені заклади харчування є й у Києві, Запоріжжі, Дніпрі. В Запоріжжі ситуація з місцями харчування наразі є проблемною через постійні раптові обстріли. Багато закладів зачиняються, бо не хочуть наражати на небезпеку не тільки працівників, а й відвідувачів. Існують випадки, коли особи з інвалідністю дізнаються за безбар'єрні заклади, але коли добираються до місця, то закладу харчування там не має. Тому громадська організація «Доступно.UA» створила додаток - мапу доступності міст України для осіб з інвалідністю. В додатку можна вибрати зручні локації для інвалідів, як дістатись до них, чи відкриті вони, а головне, перевірити які зручності є для інвалідів на цій локації. Додаток працює у близько 18 містах, серед них: Запоріжжя, Одеса, Харків, Київ, Полтава, Чернігів та інші. Але якщо говорити про пенсіонерів і людей, які не мають у власному користуванні сенсорних мобільних телефонів або доступу до Інтернету, то ця послуга не є актуальною.

Транспорт. Транспортна інфраструктура для людей з інвалідністю в Україні розвинена найкраще. Більшість сучасних міст мають міський транспорт з відкидними платформами, що дозволяє людям на візках безперешкодно добиратись до місць їхнього призначення. До того ж, в транспорті є місця, де людина на інвалідному візку може зафіксувати себе паском безпеки. Для людей з іншими видами інвалідності на початку транспортного засобу призначені місця для інвалідів. Якщо говорити про

поїздки за місто, в інший район чи то область, то в деяких транспортних компаніях існують автобуси для інвалідів на візках. Як правило, це звичайний автобус на 18 місць, але з більшим місцем для інвалідного візка, з ширшим проходом між рядами та автоматичними дверима і платформами з обох дверей. Найчастіше, такі автобуси використовуються для перевезення інвалідів до реабілітаційних центрів, санаторіїв туристичними організаціями. Але якщо виважено оцінювати ефективність надання усіх цих послуг, то можна дійти висновку, що, поки що, на території України це більше теорія, ніж практика.

Аналізуючи залізничну інфраструктуру, особам які потребують інклюзії надається безперешкодний доступ до об'єктів залізниці. Пристосованими для інвалідів є: кімнати відпочинку, вбиральні, зали очікувань, камери схову, місця для паркування, кнопка виклику помічника і тд. Для осіб з вадами зору на зворотній стороні квитка дублюється інформація шрифтом Брайля та використовують голосовий гучномовець, для надання інформації пасажирам. Також, для людей з вадами зору на коліях створене спеціальне покриття, для можливості вільного пересування по залізниці. Для осіб з вадами слуху вся інформація надається у письмовому форматі, така як: інформаційні стенди про час відправлення і прибуття потягів, на касі інформація дублюється на моніторі. Але дивлячись на те, що часто навіть людям без вад складно пересуватись залізницею, через велике скупчення людей, то говорити про досконале надання послуг важко.

Що стосується залізничного пасажирського транспорту, то найбільш пристосованим до потреб людей які потребують інклюзії та маломобільних груп населення є електропоїзди (22,7%), з поїздів швидкісного руху відповідають вимогам лише 13,8%, дизельпоїзди – 6%, найменш відповідними вимогам є пасажирські поїзди – тільки 0,4% [38].

Залізниця має у своєму розпорядженні вагони для осіб з інвалідністю на візках (додаток Г). Як правило, про необхідність місць для інвалідів потрібно повідомляти заздалегідь (не пізніше ніж за 5 днів). Просторе купе облаштовано столиком і двома ліжками внизу та вгорі з однієї сторони. Ліжка довші і ширші

ніж звичайні. У купе є кнопка виклику провідника, а у вагоні облаштована зручна вбиральня.

Більшості людей які потребують інклюзії зайве пересування по місцям громадського значення приносить дискомфорт. Тому залізниця розробила додаток для пристроїв, щоб замовляти білети через мережу Інтернет без перешкод. За допомогою сайту людина може легко отримати інформацію про потрібний їй потяг, заздалегідь замовити місце в вагоні для інвалідів та попередньо зарезервувати помічника для супроводу. Сайт доступний не тільки для інвалідів на візках, а й для людей з вадами слуху і зору. Але, якщо людина не має доступу до смартфона чи Інтернету, то ця послуга не є актуальною.

Авіаційна інфраструктура на території України наразі недоступна, через повномасштабне вторгнення. Якщо говорити про довоєнний час, то перевезення людей які потребують інклюзії здійснювалось за попереднім бронюванням не пізніше ніж 48 годин до вильоту. Перевезення пасажирів з інвалідністю здійснювалось виключно на візках авіакомпанії, а власні візки людей, незалежно від їх розміру, типу і ваги, перевозили у багажному відділенні літака. Люди з вадами зору та слуху мають право на надання спеціальної допомоги в аеропортах вильоту/трансферу/прибуття та можуть супроводжуватися службовими собаками [17].

До проблем авіації як засобу переміщення людей які потребують інклюзії нестача прямих сполучень. Наприклад, З Запоріжжя до Львова немає прямих сполучень, найближчим аеропортом, який здійснює переліт до Львова є Київський аеропорт. Тобто, щоб людині з інвалідністю дістатись до міста Лева, треба спочатку дістатись до Києва, чи то літаком, чи то потягом, чи то автобусом, а вже потім сісти на рейс до Львову. Погодьтесь, навіть для людини без порушень це досить енергозатратно та не дешево. Тому цей вид перевезень не є комфортним для осіб з інвалідністю.

Заклади культури. Культурний відпочинок є невід'ємною частиною реабілітації. Приїжджаючи до центрів реабілітації, люди мають можливість

ознайомитись з закладами культури, пам'ятками архітектури тощо. Приклади таких місць наведено в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Інклюзивні заклади культури в Україні [52]

Місце	Доступність для осіб з інвалідністю
Національний академічний театр опери і балету ім. Т.Шевченка, м. Київ	- показ вистав супроводжує електронне табло із субтитрами та перекладом вистав, що забезпечує сприятливі умови перегляду вистав для інвалідів за слухом; - безкоштовне відвідування для інвалідів
Національний академічний драматичний театр ім. І.Франка, м. Київ	- пільгові місця для людей з інвалідністю практично на всі вистави театру;
Національний академічний український драматичний театр ім. М.Заньковецької, м. Львів	- театр обладнано спеціальними пандусами; - кожен місяць виділяється 300 місць для інвалідів; - покази вистав із використанням технології тифлокоментування, за допомогою якої особи з повною або частковою втратою зору можуть «переглядати» виставу.
Національний музей Тараса Шевченка, м. Київ	- обладнано пандусами, ліфтами та туалетами для інвалідів; - адаптовані екскурсії для осіб з вадами зору, з вадами розумового розвитку, майстер-класи та арт-терапія для дітей з аутизмом та синдромом Дауна.
Музичний фестиваль Atlas Weekend	- спеціальна зона для людей з вадами слуху (кулі з вібрацією та спецжилети, які допомагають людям, які слабо чують або не чують відчувати музику за допомогою вібрацій); - сурдоперекладачі (переклад не тільки слів пісень, а й музики); - територія обладнана пандусами на туалетами для інвалідів.

Згідно з законодавством України існують певні вимоги до закладів культури для доступності послуг для інвалідів:

- уся важлива для відвідувача інформація представлена письмово, простою мовою або піктограмами;
- квитки можна придбати окремо через інтернет або термінали на місці;
- фільми з субтитрами або сурдоперекладом – мінімум двічі на місяць;

- принаймні два рази на місяць для концертів і вистав доступні сурдоперекладачі;
- для музеїв важливо надавати таку інформацію: Пояснення до експонату;
- біля експонатів розміщені QR-коди, за допомогою яких можна завантажити текстові описи.

Не виходячи з дому люди з інвалідністю можуть помандрувати Україною. В рамках проєкту «Virtual Ukraine» громадяни можуть відвідувати визначні місця України за допомогою віртуального 3D туру. Проєкт розрахований для доступності перегляду культурних місць для осіб з інвалідністю та й просто громадян, які через певні обставини не можуть подорожувати фізично. Але через недостатню обізнаність і інформаційний розголос, не всі люди знають про дану послугу.

Заклади спорту. Всеукраїнський центр «Спорт для всіх» за координації Міністерства молоді та спорту впроваджує новий напрямок проєкту «Активні парки». «Активні парки - Нестримні» включають в себе 21 адаптивний клуб у Києві, Київській області, а також в Одесі, Кропивницькому, Черкасах, Рівному.

Адаптивні клуби мають необхідне обладнання та тренерів зі знанням роботи з різними групами людей. Для відвідувачів будуть запропоновані спеціальні курси з плавання, фітнесу та джиу-джитсу, клуби з бігу, скандинавської ходьби, баскетболу на візках, стрільба з лука тощо [25].

Згідно з ДБН, у всіх спортивних закладах обов'язково мають бути влаштовані елементи (рис. 2.3).

Аналізуючи реальну ситуацію з закладами спорту, можна сказати, що вимоги від Міністерств не виконуються. Більшість спортивних зал навіть не мають доступу до провітрювання приміщення, інфраструктура басейнів у маленьких містах не пристосовані для людей з інвалідністю, тренувальні зали не мають тренажерів для інвалідів тощо. Усі ці проблеми унеможливають проведення гарної реабілітації та активного способу життя для інвалідів.

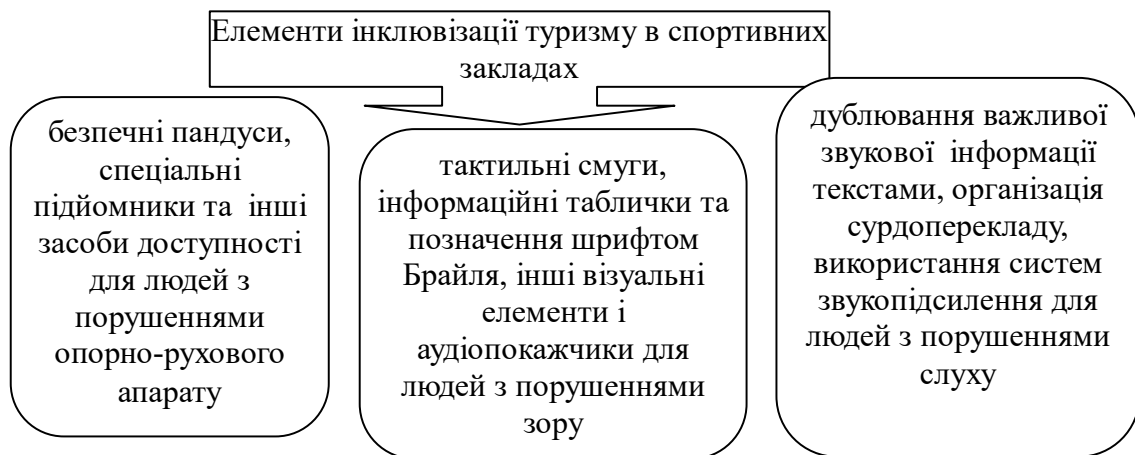

Рис. 2.3 Основні елементи інклюзивізації туризму в спортивних закладах [26]

Аналізуючи динаміку зростання чисельності людей з інвалідністю, спровоковану бойовими діями в межах країни, спостерігається збільшення попиту на інфраструктурні об'єкти з доступністю для людей з інвалідністю.

Через стрімкий зріст статистичних показників інвалідності в порівнянні з 2022 роком, можна зазначити значний попит на інфраструктурні об'єкти для людей з інвалідністю який переважає над пропозицією.

Соціальна значущість інклюзивного туризму пов'язана з розумовим і фізичним розвитком людини через ряд функцій (рис. 2.4).

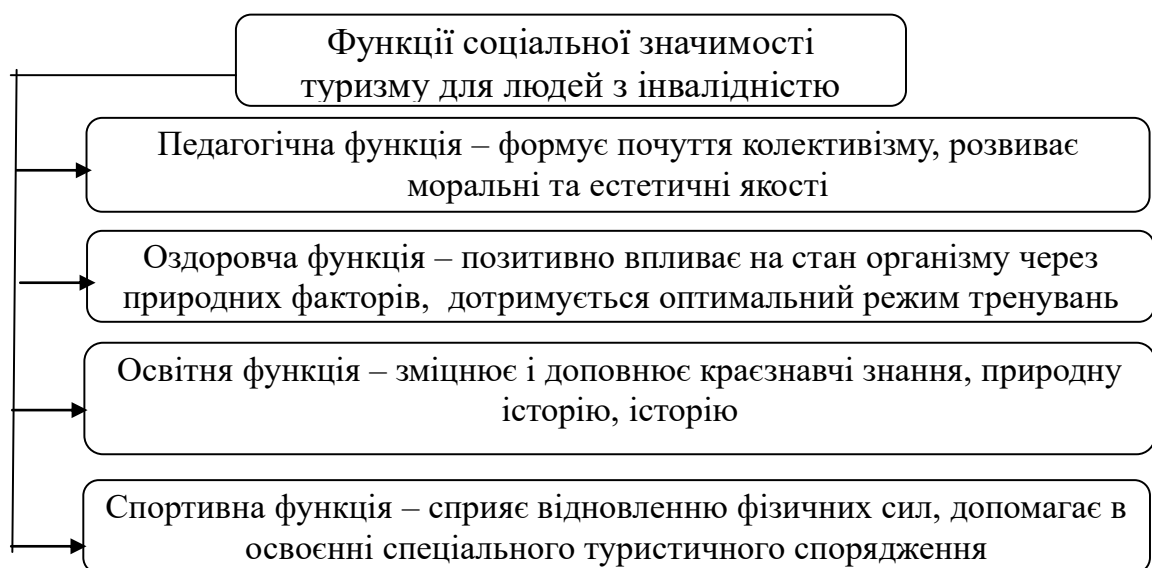

Рис. 2.4 Функції соціальної значимості туризму для людей які потребують інклюзії [28]

Таким чином, інклюзивна туристична інфраструктура України знаходиться на низькому рівні та на рівні розвитку. Міністерством охорони здоров'я, Міністерством культури постійно розробляються вимоги щодо організації інклюзивності в закладах розміщення, на підприємствах харчування, в транспорті, в закладах культури та спорту, але через низький рівень відповідальності з боку суспільства, через труднощі у адаптації старих приміщень до вимог керівництва та через недостатнє фінансування рівень доступності для людей на інвалідних візках, осіб з вадами слуху і зору залишається низьким.

2.3 Проблеми розвитку інклюзивного туризму України

З 28 червня 2022 року набули чинності нові правила ЄС щодо доступності та інклюзивності, спрямовані на те, щоб зробити туристичні подорожі приємними та доступними для всіх, незалежно від фізичних чи розумових здібностей. Незважаючи на те, що трирічний адаптаційний період наближається до завершення, кілька проблем все ще перешкоджають повному виконанню (рис. 2.5.). Це підкреслює необхідність цілеспрямованих зусиль і цілеспрямованих дій, враховуючи, що 16% населення світу живе зі значними порушеннями [29]. За даними Expedia [30], купівельна спроможність людей що потребують інклюзивності, а також їхніх друзів і родини становить 13 трильйонів доларів.

Як можна ефективно охопити цю групу? Важливо визнати, що інклюзивність виходить за межі фізичних обмежень. Когнітивні порушення, а також розумові та емоційні проблеми, що впливають на повсякденне життя, представляють більший сегмент цієї групи населення. Загальні перешкоди включають екологічні бар'єри, такі як фізичні перешкоди; бар'єри ставлення,

включаючи упередження та упередження; та інституційні бар'єри, які базуються на політиці, що виключає окремих осіб або групи.

Як зазначено в Розділі 4 Закону «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»: «Об'єкти, об'єкти, системи, джерела інформації та комунікаційні засоби вважаються безбар'єрними, якщо вони загалом доступні для пошуку та використання людьми з інвалідністю без сторонньої допомоги [31]. Незважаючи на це, багатьом напрямкам у туризмі все ще не вистачає інклюзивності. Конкретні (основні) проблеми розвитку інклюзивного туризму в Україні визначено на рис. 2.5.

Проблема 1: Відсутність обізнаності та розуміння. Багато туристичних операторів та зацікавлених сторін не знають про потреби різних груп, включаючи людей що потребують інклюзивності, літніх туристів та осіб з різним культурним сприйняттям. Якщо вони самі не стикалися з цими проблемами, вони залишаються незнайомими. Багато зацікавлених сторін у сфері туризму можуть не повністю усвідомлювати важливість інклюзивності або того, як ефективно обслуговувати різні групи населення. Наприклад, власник готелю може не усвідомлювати, що його помешкання не пристосоване для інвалідних візків, що ускладнює перебування гостей з обмеженими можливостями пересування. Подібним чином, туроператор може не знати про особливі потреби та вподобання туристів із сенсорними вадами, що призводить до менш інклюзивного досвіду. Щоб подолати цю проблему, вкрай важливо навчати зацікавлених сторін у сфері туризму перевагам інклюзивності та надавати їм навчання та ресурси, щоб краще розуміти та задовольняти потреби інклюзивних туристів. Це може включати семінари, вебінари та онлайн-посібники, які охоплюють такі теми, як доступність, культурна чутливість і комунікаційні стратегії. Рішення включають спеціальну підготовку та освіту з інклюзії, обізнаності про інвалідність та культурної чутливості, щоб усунути ці прогалини в знаннях.

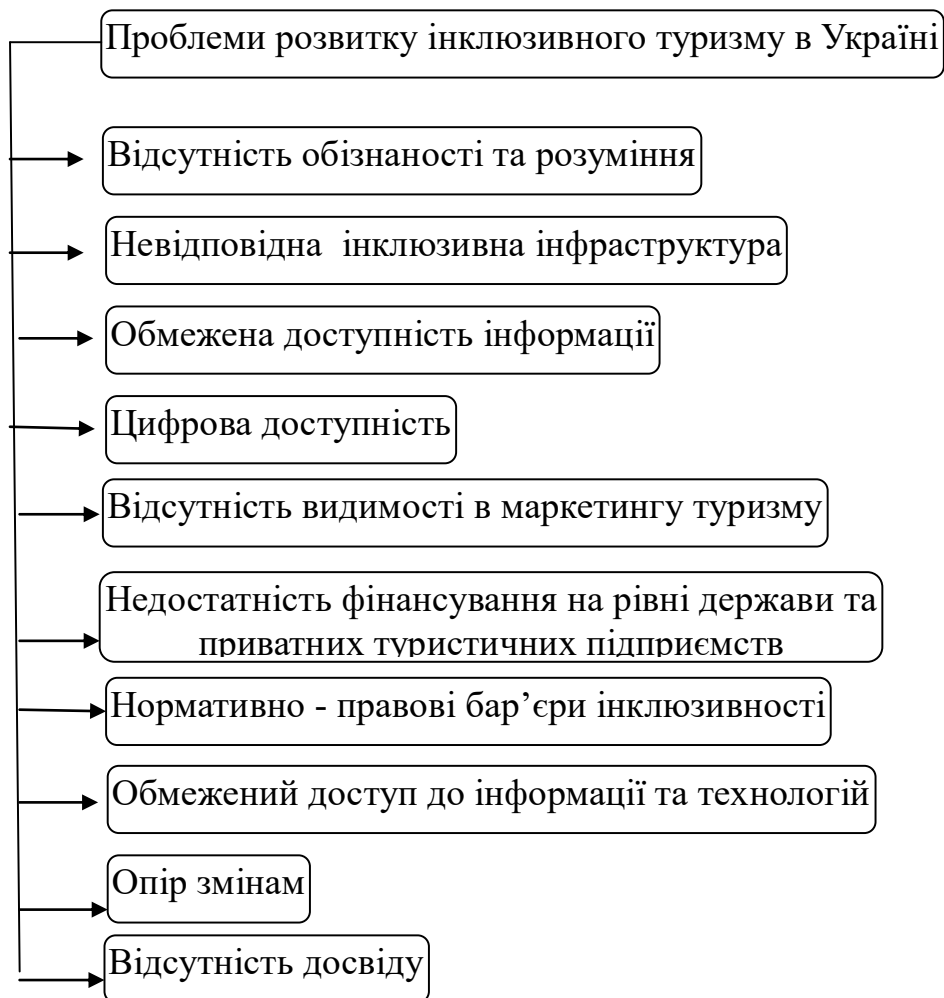

Рис. 2.5 Основні проблеми розвитку інклюзивного туризму України (розроблено автором)

Проблема 2: Невідповідна інфраструктура. Часто місця призначення, готелі та пам'ятки фізично недоступні для інклюзивного туризму. Не вистачає пандусів, ліфтів, доступних туалетів і приміщень, пристосованих до різноманітних потреб. Держава та приватні туристичні підприємства повинні надавати пріоритет розвитку та оновленню інклюзії. Відкриття для всіх також означає охоплення цільових груп, які на сьогодні недостатньо охоплені.

Проблема 3: Обмежена доступність інформації. Туристи, які потребують інклюзії часто важко знайти надійну та детальну інформацію про інклюзивність (доступність) пунктів призначення, транспорту та розміщення. Бракує спеціалізованих та адаптованих платформ і веб-сайтів. Удосконалення

інформаційних каналів із вичерпною інформацією про варіанти Інклюзивного (безбар'єрного) туризму може допомогти туристам ефективніше планувати свої подорожі.

Завдання 4: Цифрова доступність. Багато онлайн-платформ, включаючи веб-сайти бронювання та додатки для подорожей, розроблені не з врахуванням інклюзивності. Ці ресурси можна зробити більш інклюзивними, дотримуючись стандартів доступності, таких як Рекомендації щодо доступності веб-вмісту (WCAG) [32]. Крім того, залучення людей що потребують інклюзивності до розробки та тестування цифрових платформ може забезпечити належне задоволення їхніх потреб.

Проблема 5: Відсутність видимості в маркетингу туризму. Люди що потребують інклюзивності та різноманітні туристи часто недостатньо представлені в маркетингу туризму, що призводить до відсутності видимості та інклюзивності. Туристичний маркетинг повинен краще представляти різноманітні групи та підкреслювати доступність напрямків і послуг, щоб звернути увагу на ширшу аудиторію. Розповідь історій має тут вирішальне значення, оскільки обмін історіями про інклюзивні подорожі може надихнути інших і популяризувати можливості безбар'єрного туризму.

Проблема 6: Нормативно-правові бар'єри. Впровадженню інклюзивного туризму також можуть перешкоджати регулятивні та правові перешкоди. У деяких випадках застарілі нормативні акти можуть не відповідати належним чином потребам різних груп населення або створювати перешкоди інклюзивним практикам. Наприклад, певні об'єкти культурної спадщини чи природні пам'ятки можуть мати обмежувальну політику, яка не дозволяє людям які потребують інклюзивності повною мірою відчувати їх і насолодитися ними. Подібним чином вимоги до ліцензування можуть бути надто обтяжливими для підприємств, які прагнуть пропонувати спеціалізовані послуги для туристів які потребують інклюзивності.

Щоб подолати регуляторні та правові бар'єри, важливо відстоювати зміни політики та вести діалог із відповідними органами влади. Підприємства

та організації можуть співпрацювати з організаціями, що займаються правами людей з обмеженими можливостями, та іншими групами захисту прав, щоб просувати інклюзивну політику та правила. Підкреслюючи економічні та соціальні переваги інклюзивності, зацікавлені сторони можуть працювати над створенням більш сприятливої правової бази для інклюзивності туристичних підприємств. Вирішуючи ці виклики шляхом поєднання змін у загальній інклюзивній політиці, співпраці між туристичними підприємствами та участі громади, туристичний сектор може стати більш інклюзивним, приносячи користь як туристам, так і підприємствам. Створивши спільну платформу та глобальну мережу, вони прагнуть об'єднати напрямки у сфері інклюзивних подорожей. Ці зусилля мають узгоджуватися з 17 цілями сталого розвитку ООН, особливо ціллю 10, щоб зменшити нерівність і сприяти більш інклюзивному та різноманітному туристичному співтовариству. Послідовний, стабільний підхід невеликими кроками в поєднанні зі сміливістю та відданістю зрештою може призвести до успіху компаній і інклюзивної індустрії туризму.

Проблема 7. Обмежені фінансові ресурси. Ще одна поширена проблема, з якою стикаються туристичні підприємства та організації, це обмежені фінансові ресурси, доступні для інвестування в інклюзивні туристичні підприємства. Розбудова інклюзивної інфраструктури, впровадження інклюзивної політики та надання спеціалізованих послуг може бути дорогим, особливо для малих і середніх підприємств. Наприклад, реконструкція готелю, щоб зробити його інклюзивним, може вимагати значних фінансових інвестицій, включаючи встановлення пандусів, ліфтів і інклюзивних вбиралень та кімнат, тощо. Подібним чином наймання персоналу зі спеціалізованою підготовкою для задоволення потреб різних груп населення може потребувати додаткових бюджетних асигнувань. Щоб вирішити цю проблему, компанії можуть досліджувати можливості партнерства та фінансування. Вони можуть співпрацювати з місцевими органами влади, некомерційними організаціями та групами захисту прав інвалідів, щоб отримати доступ до грантів, субсидій і позик, спеціально спрямованих на просування інклюзивних туристичних

ініціатив. Крім того, компанії можуть шукати спонсорів або брати участь у краудфандингових кампаніях, щоб зібрати кошти для інклюзивних проєктів.

Проблема 8. Обмежений доступ до інформації та технологій. Доступ до інформації та технологій є ще однією проблемою, яка може перешкоджати реалізації ініціатив інклюзивного туризму. Багато туристів які потребують інклюзивності покладаються на доступні веб-сайти, мобільні програми та інші цифрові платформи, щоб планувати та бронювати свої подорожі. Однак не всі підприємства та країни скористалися цифровою доступністю. Наприклад, на веб-сайті готелю можуть бути відсутні відповідні альтернативні текстові описи для зображень, що ускладнює туристам із вадами зору збирати відповідну інформацію. Подібним чином система бронювання туроператора може бути несумісною з програмами зчитування з екрана, що не дозволяє особам із вадами зору робити бронювання самостійно. Щоб подолати цю проблему, туристичним підприємствам і напрямкам слід віддавати пріоритет цифровій доступності та надавати доступну інформацію та платформи бронювання. Це може включати забезпечення відповідності веб-сайтів і мобільних програм стандартам доступності, пропонування альтернативних форматів інформації та надання доступних каналів підтримки клієнтів.

Проблема 9. Опір змінам. Опір змінам - це ще одна проблема, з якою можуть зіткнутися підприємства під час впровадження інклюзивного дизайну. Цей опір може виникати з боку різних зацікавлених сторін всередині організації, включаючи керівників, дизайнерів і розробників. Деякі можуть бути стійкими до зміни усталених процесів проєктування або можуть не бачити цінності в інвестиціях у інклюзивний дизайн. Наприклад, компанія з розробки програмного забезпечення може мати команду досвідчених розробників, які звикли дотримуватися певного процесу проєктування. Запроваджуючи принципи інклюзивного дизайну, вони можуть зіткнутися з опором цих розробників, які не хочуть змінювати свої усталені способи роботи. Цей опір може перешкодити успішному впровадженню практики інклюзивного дизайну в компанії.

Проблема 10. Відсутність досвіду. Впровадження інклюзивного дизайну вимагає певного рівня досвіду та знань. Однак багатьом підприємствам може бракувати необхідного досвіду в інклюзивному проектуванні. Без відповідного досвіду туристичним підприємства можуть важко виявляти та усунути перешкоди на шляху до доступності та інклюзивності. Наприклад, мережа ресторанів може захотіти зробити свої фізичні місця більш доступними для людей з обмеженими можливостями пересування. Однак, не маючи досвіду інклюзивного дизайну, їм може бути важко визначити та усунути конкретні бар'єри, такі як недоступні входи - виходи чи вузькі дверні прорізи. Цей брак досвіду може перешкодити їхнім зусиллям створити інклюзивний туристичний досвід для всіх клієнтів.

Незважаючи на те, що впровадження інклюзивного дизайну в туризмі може бути складним завданням, для туристичних компаній вкрай важливо подолати ці проблеми, щоб скористатися перевагами інклюзивності. Підвищуючи обізнаність, розподіляючи ресурси, розвиваючи культуру змін і шукаючи необхідний досвід, підприємства можуть успішно впроваджувати інклюзивні практики дизайну та отримати конкурентну перевагу на ринку.

Підсумовуючи, запровадження заходів інклюзивного туризму може бути складним завданням, але з обізнаністю, фінансовими ресурсами, нормативними змінами та доступною технологією ці виклики можна подолати. Віддаючи пріоритет інклюзивності, підприємства та організації можуть створити більш гостинну та доступну індустрію туризму для всіх туристів.

Вирішуючи проблемні питання щодо інклюзивного туризму необхідно об'єднати планувальників подорожей, маршрути та історії в сфері інклюзивних та безбар'єрних подорожей із спільнотою учасників, сприяючи прямому контакту між туристами що потребують інклюзивності та постачальниками туристичних послуг і створюючи глобальну соціальну мережу для обміну та відкриття доступного досвіду подорожей.

Висновки до розділу 2

Традиційне розуміння інфраструктури часто покладається на фізичні та біологічні метафори для розгляду доріг, систем, труб, кабелів, з'єднань, будівель, маршрутів, правил і знаків, які діють як підстави, опори, фундаменти та субстрати, що полегшують рух і обмін. Безумовно, туризм та інфраструктура повинні бути легкими товаришами, враховуючи, що під інфраструктурою розуміють насамперед матеріальні мережі, які з'єднують місця, які сприяють мобільності тіл, товарів, ідей, даних, капіталу та багато іншого.

Важливо визнати, що інклюзивність виходить за межі фізичних обмежень. Когнітивні порушення, а також розумові та емоційні проблеми, що впливають на повсякденне життя, представляють більший сегмент цієї групи населення. Загальні перешкоди включають екологічні бар'єри, такі як фізичні перешкоди; бар'єри ставлення, включаючи упередження та упередження; та інституційні бар'єри, які базуються на політиці, що виключає окремих осіб або групи.

Інклюзивна туристична інфраструктура України знаходиться на низькому рівні та на рівні розвитку. Міністерством охорони здоров'я, Міністерством культури постійно розробляються вимоги щодо організації інклюзивності в закладах розміщення, на підприємствах харчування, в транспорті, в закладах культури та спорту, але через низький рівень відповідальності з боку суспільства, через труднощі у адаптації старих приміщень до вимог керівництва та через недостатнє фінансування рівень доступності для людей на інвалідних візках, осіб з вадами слуху і зору залишається низьким.

Інклюзивний туризм – це постійна спроба забезпечити доступність туристичних напрямків, продуктів і послуг у всьому світі для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних обмежень, інвалідності чи віку. Він складається з державних і приватних туристичних місць. Покращеннями користуються не

лише люди з обмеженими можливостями пересування, а й їхні родичі, друзі та інші супутники. Доступність у туризмі є соціальним правом, яке стосується всіх громадян.

Незважаючи на те, що впровадження інклюзивного дизайну в туризмі може бути складним завданням, для туристичних компаній вкрай важливо подолати ці проблеми, щоб скористатися перевагами інклюзивності. Підвищуючи обізнаність, розподіляючи ресурси, розвиваючи культуру змін і шукаючи необхідний досвід, підприємства можуть успішно впроваджувати інклюзивні практики дизайну та отримати конкурентну перевагу на ринку.

В Україні поступово зростає кількість ефективних інклюзивних туристичних ініціатив задоволеності клієнтів. Це може призвести до повторних візитів, зміцнюючи як місцеву економіку, так і глобальні туристичні мережі.

РОЗДІЛ 3

ТРАНСОФРМАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГУМАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: КРОКИ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ ІНКЛЮВІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ

3.1 Пропозиції щодо вдосконалення та подолання проблем впровадження інклюзивного дизайну в контексті інклювізації туризму

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) [29], кожна шоста людина у світі живе зі значною інвалідністю. Ця класифікація включає не тільки проблеми з пересуванням, але й широкий спектр невидимих станів: порушення зору та слуху; когнітивні проблеми та нейродивергенція, такі як аутизм і психічні захворювання. На жаль, це меншина, до якої може приєднатися кожна людина у світі в будь-який момент життя. Туристи, які потребують інклюзивності витрачають на подорожі близько 58,2 мільярдів доларів на рік [29]. Вони їздять на відпочинок майже так само часто, як і ті, хто не має проблем з пересуванням. Проблеми для цієї групи дуже реальні:

- цифрова та інформаційна інклюзивність, можливості бронювання;
- транспорт – у багатьох були втрачені або пошкоджені засоби пересування, 6 з 10 стикалися з подовженим часом очікування допомоги в пересуванні в аеропорту до або після польоту;
- розміщення – понад 54% отримали номер під час реєстрації, який не відповідав номеру, який вони забронювали;
- 81% стикалися з недоступними душами або ваннами, а 52% стикалися з надто високими ліжками, до яких вони не могли отримати доступ.

Відповідаючи на запитання, як туристичні напрямки можуть краще залучати відвідувачів, 8 із 10 мандрівників послалися на збільшення інформації про інклюзивність разом із доступними варіантами житла в пунктах призначення.

Отже, у той час як туризм вдосконалюється, багато готелів також роблять кроки в напрямку інклюзивності. Немає сумніву, що естетичні проблеми є важливими, коли справа стосується інклюзивного дизайну готелів та їхніх номерів. Однак слід також враховувати додаткові параметри, щоб переконатися, що кімната добре округлена з точки зору доступності та інклюзивності. Немає необхідності йти на компроміс із брендом, роблячи доповнення для гостей з особливими потребами. Деякі пропозиції щодо вдосконалення інклюзивного дизайну об'єктів розміщення запропоновано на рис. 3.1.

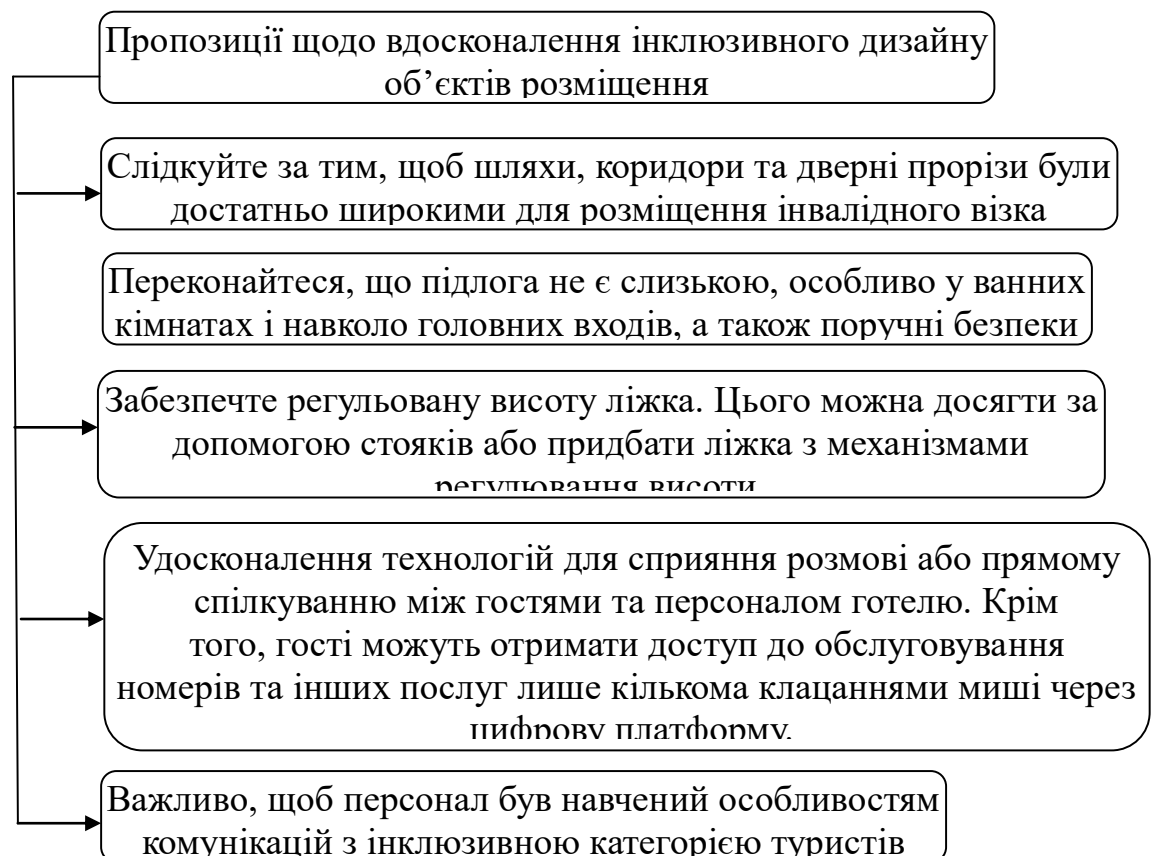

Рис. 3.1 Основні пропозиції щодо вдосконалення інклюзивного дизайну об'єктів розміщення (розроблено автором)

В межах заходів щодо вдосконалення та подолання проблем впровадження та розвитку інклюзивного туризму України необхідно удосконалити або впровадити наступні моменти:

1. Зміна (вдосконалення) обізнаності та мислення: багато зацікавлених сторін все ще не усвідомлюють важливість інклюзивного дизайну в туризмі. Вони можуть розглядати це як додатковий додаток, а не як невід'ємну частину процесу проєктування. Подолання цього виклику вимагає зміни мислення. Організації повинні визнати, що інклюзивність - це не лише юридичний чи етичний обов'язок, а стратегічна перевага. Коли продукти розроблені з емпатією, вони резонують із ширшою аудиторією. Розглянемо мобільний додаток, який забезпечує навігацію в реальному часі для пішоходів. Завдяки таким функціям, як голосові підказки та тактильний зворотний зв'язок, він стає доступним для людей із вадами зору, що покращує загальну зручність використання.

2. Баланс інклюзії та інновацій. Завдання: знайти правильний баланс між інклюзивним дизайном і передовими інноваціями може бути складно. Дизайнери можуть побоюватися, що задоволення різноманітних потреб може поставити під загрозу творчість. Інклюзивний дизайн не пригнічує інновації; це підживлює його. Обмеження часто призводять до проривів. Залучаючи різних людей, особливо людей які потребують інклюзивності та безбар'єрності на початку процесу проєктування, команди можуть визначати нові рішення. Приклад: технологію Apple Face ID, яка розпізнає обличчя для автентифікації, було розроблено за участю людей із різними особливостями рис обличчя. Результат? Безпечна та комплексна функція, яка принесе користь усім користувачам.

3. Обмеження ресурсів. Виклик: обмежений час, бюджет і досвід можуть перешкодити інклюзивному дизайну. Організації можуть надавати перевагу іншим аспектам над доступністю. Розуміння: інвестиції в інклюзивний туристичний дизайн окупаються в довгостроковій перспективі. Необхідно почати з малого, зосереджуючись на істотних змінах. Співпрацюйте з експертами з питань інвалідності та використовуйте вже наявні рекомендації (наприклад, WCAG). Приклад: зусилля Airbnb покращити доступність призвели до появи таких функцій, як фільтри «Безкроковий доступ» для розміщення. Ці

невеликі коригування покращують досвід для туристів з особливостями мобільності.

4. Тестування та цикли зворотного зв'язку. Традиційне тестування часто не враховує різноманітні групи користувачів. Цикли зворотнього зв'язку можуть не включати людей з обмеженими можливостями. Розуміння: регулярне тестування зручності використання має залучати людей із різними здібностями. Аудити доступності та сеанси тестування користувачів та цінну інформацію. Приклад: інструментарій інклюзивного дизайну Microsoft містить таких персонажів, як «Олена», яка має слабкий зір. Команди використовують ці персонажі, щоб симулювати досвід користувачів і визначати больові точки.

5. Застарілі системи та модернізація. Модернізація існуючих продуктів або систем для інклюзивності може бути складною. У застарілих кодових базах можуть бути відсутні функції доступності. Статистика: визначте пріоритетність оновлень на основі впливу. Поступові зміни можуть поступово покращувати інклюзивність. Розгляньте інструменти та бібліотеки з відкритим кодом. Приклад: урядова платформа Великобританії GOV.UK змінила свій веб-сайт відповідно до стандартів доступності. Завдяки повторному оновленню компонентів вони досягли більшої цифрової присутності.

Інклюзивний туристичний напрямок – це той напрямок, який включає різноманітність і забезпечує рівний доступ і можливості для всіх мандрівників, незалежно від походження чи здібностей. Він сприяє доступності, культурній чутливості та антидискримінаційній політиці, щоб створити приємний і збагачувальний досвід для кожного. Загалом, інклюзивні туристичні напрямки відзначають різноманітність і забезпечують рівний доступ для всіх, пропонуючи багатий досвід для кожного відвідувача.

Подолання труднощів у впровадженні інклюзивного дизайну вимагає відданості, освіти та співпраці. Застосовуючи різноманітність, організації можуть створювати продукти, які не тільки обслуговують ширшу аудиторію, але й сприяють інноваціям і сприяють успіху підприємництва. Необхідно розглядати інклюзивність не як перешкоду, а як шлях до кращого майбутнього.

3.2 Основні акценти та пропозиції щодо вдосконалення інклюзивного туризму в Україні

Інклюзивний туризм дозволяє всім людям брати участь і насолоджуватися туристичними враженнями. Більше людей мають потреби в доступі, незалежно від того, пов'язано це з фізичним станом чи ні.

Інклюзивний туризм може бути досягнутий лише тоді, коли професіонали індустрії туризму мають необхідні знання щодо доступності. На підставі існуючих та/або нових потреб у навичках пропозиції щодо вдосконалення проєкту необхідно визначити компетенції, якими повинні володіти професії інклюзивного туризму, щоб подолати розрив між попитом і пропозицією доступних послуг на туристичному ринку.

Інклюзивний туризм має важливе значення для сприяння доступності та інклюзії для людей з обмеженими можливостями. Інклюзивний туризм означає, що туристичні напрямки, місця розміщення та пам'ятки розроблені та функціонують таким чином, щоб вони були доступні для всіх, незалежно від їхніх здібностей. Інклюзивний туризм приносить користь не лише людям з обмеженими можливостями, але й індустрії туризму, розширюючи ринок і збільшуючи доходи. Інклюзивний туризм є безпрограшним для всіх, і він має важливе значення для сприяння доступності та включеності в індустрію туризму.

Для мільйонів людей які потребують інклюзивності доступність подорожей є важливою для роботи та підтримки зв'язку з близькими. На жаль, як зазначив співзасновник Wheel the World Альваро Зільберштайн, «багато туристів які потребують інклюзивності часто прибувають до місця призначення, щоб отримати досвід, який зовсім не відрізняється від того, що описано в Інтернеті. Помилка лише в одній деталі може означати різницю між чудовою подорожжю та повністю зіпсованою».

1. Встановлення чітких цілей і завдань: одним із найбільших викликів у реалізації інклюзивних стратегій дизайну є визначення чітких цілей і завдань. Без чіткого розуміння того, чого необхідно досягти, стає важко розробити дорожню карту для впровадження. Наприклад, якщо ви розробник веб-сайтів, - метою може бути зробити свій веб-сайт доступним для людей які потребують інклюзивності. Встановивши цю мету, можна визначити конкретні елементи інклюзивного дизайну, який потрібно розглянути, наприклад текстові альтернативи для зображень або навігацію за допомогою клавіатури.

2. Проведення ретельного дослідження: інклюзивний туристичний дизайн вимагає глибокого розуміння різноманітних потреб і вподобань вашої цільової аудиторії. Це означає проведення ретельного дослідження для виявлення потенційних перешкод і проблем, з якими можуть зіткнутися різні групи. Проводячи дослідження користувачів і залучаючи людей з різним професіоналізмом, можна отримати цінну інформацію, яка допоможе прийняти дизайнерські рішення.

3. Співпраця та міжфункціональні команди: реалізація інклюзивних стратегій дизайну часто вимагає співпраці між різними командами та відділами всередині організації. Це може бути складним завданням, оскільки воно може включати розрив ізоляції та виховання культури інклюзивності. Наприклад, менеджеру з маркетингу може знадобитися тісна співпраця з командами дизайнерів і розробників, щоб переконатися, що маркетингові матеріали доступні та всеосяжні. Стимулюючи співпрацю та створюючи міжфункціональні команди, можна використовувати різноманітний досвід у своїй організації для реалізації інклюзивних проєктних ініціатив.

4. Бюджет і ресурси. Ще одним викликом у реалізації стратегій інклюзивного дизайну в туризмі є забезпечення необхідного бюджету та ресурсів. Інклюзивний дизайн часто вимагає додаткового часу, зусиль і досвіду, щоб забезпечити доступність продуктів і послуг для всіх. Наприклад, власнику малого туристичного бізнесу, може знадобитися виділити ресурси для найму консультантів із інклюзії та доступності або інвестування в допоміжні

технології. Обґрунтовуючи інклюзивний туристичний дизайн і висвітлюючи потенційні переваги, такі як підвищення задоволеності клієнтів і лояльності можна отримати необхідну підтримку та ресурси.

5. Постійне вдосконалення та ітерація: Інклюзивний туризм – це постійний процес, який вимагає постійного вдосконалення та ітерації. Важливо визнати, що досягнення інклюзивності – це не одноразове завдання, а радше шлях постійного навчання та адаптації. Наприклад, розробнику програмного забезпечення, може знадобитися регулярно оновлювати програмне забезпечення відповідно до нових стандартів інклюзивності та доступності або відгуків користувачів. Приймаючи мислення про безперервне вдосконалення та ітерацію, можна гарантувати, що туристичні продукти та послуги з часом залишатимуться інклюзивними та актуальними.

6. Удосконалення фізичної та сервісної інфраструктури, яке супроводжується акцентом на інклюзивності, також заохочує більшу увагу до багатьох поколінь у плануванні розвитку. Для сімей з маленькими дітьми інклюзивна туристична інфраструктура – зокрема транспорт, містобудування та проектування будівель – покращує здатність цих сімей брати участь у соціальних і культурних туристичних заходах.

Безумовно, внесення базових змін у туристичну галузь, надання точної інформації та розуміння потреб людей які потребують інклюзивності може призвести до збільшення кількості відвідувачів. Поліпшення інклюзивності та доступності туристичних послуг підвищує їх якість і задоволення від них для всіх туристів, а також покращує якість життя в місцевих громадах.

Інклюзивність є центральним елементом будь-якої відповідальної політики сталого розвитку Держави. Це як імператив прав людини, так і виняткова можливість для бізнесу. У цьому контексті інклюзивний туризм приносить користь не лише людям які потребують інклюзивності, він приносить користь всьому суспільству.

Щоб забезпечити стабільний розвиток інклюзивного туризму, необхідно, щоб туристичні напрямки виходили за межі спеціальних послуг і приймали

принцип універсального дизайну, забезпечуючи, щоб усі люди, незалежно від їхніх фізичних або пізнавальних потреб, могли використовувати та насолоджуватися інклюзивними та доступними зручностями справедливим і стійким способом. Цей підхід відмовляється від преференційного або окремого ставлення до учасників з різними можливостями, а дозволяє безперешкодно використовувати засоби та послуги всіма в будь-який час із рівноправним ефектом.

Підсумовуючи, впровадження стратегій інклюзивного дизайну пов'язане зі своїми проблемами. Однак, встановлюючи чіткі цілі, проводячи ретельні дослідження, сприяючи співпраці, забезпечуючи необхідні ресурси та сприяючи постійному вдосконаленню, туристичні підприємства та компанії можуть подолати ці виклики та створити більш справедливе майбутнє для всіх.

3.3 Переваги від вдосконалення та розвитку інклюзивного туризму в Україні

Звичайно, окрім моральних і суспільних переваг, інклюзивність туристичного напрямку приносить численні практичні переваги, які роблять його розумною бізнес-стратегією. Глибше розглянемо ці відчутні переваги:

1. Збільшення доходів і прибутковості. Застосування інклюзивного підходу має силу залучити ширше коло клієнтів, що, у свою чергу, може сприяти збільшенню прибутку для компаній, які працюють у регіоні. Наприклад, згідно зі статистичними даними, наведеними на Skift, за оцінками, споживча спроможність інклюзивної спільноти в усьому світі становить 3,9 трильйона доларів у світовій економіці щороку. У Сполучених Штатах громада витрачає майже 100 мільярдів доларів, що становить приблизно 10% її купівельної спроможності, на подорожі. Загалом різноманітна клієнтська база призводить до різкого зростання кількості бронювань, вищого рівня

заповнюваності та підвищеного попиту на продукти та послуги, що завершується підвищенням прибутковості.

2. Стійкість дестинації. Інклюзивність часто йде рука об руку з ініціативами сталого розвитку. Пропагуючи практику відповідального туризму, напрямки можуть зменшити свій вплив на навколишнє середовище та експлуатаційні витрати, забезпечуючи довгострокову стійкість.

3. Задоволення туриста. Задоволені туристи, швидше за все, залишать позитивні відгуки та рекомендації, що ще більше покращить репутацію місця призначення. Інклюзивність може сприяти високому рівню задоволеності відвідувачів, приносячи користь як підприємствам, так і туристичному напрямку в цілому.

4. Покращена репутація та конкурентна перевага. Інклюзивні туристичні підприємства можуть сприяти створенню позитивної репутації місця призначення та його індустрії туризму. Коли відвідувачі сприймають місце призначення як привітне та інклюзивне, особисті рекомендації та позитивні відгуки в інтернеті можуть залучити більше туристів. Крім того, напрямки, які віддають перевагу інклюзивності, можуть отримати конкурентну перевагу над тими, які нехтують цим аспектом. Наприклад, бізнес-туристи або сім'ї, в яких є люди з інвалідністю або ті хто потребує інклюзії, можуть віддати перевагу готелі, який пропонує комплексні функції доступності, а не конкуренту, у якого немає таких умов. Віддаючи пріоритет інклюзивності, напрямки можуть виділитися серед своїх конкурентів і залучити більшу частку туристичного ринку. У висококонкурентній індустрії туризму напрямки, які віддають перевагу інклюзивності, отримують явну конкурентну перевагу. Вони виділяються як більш привабливі та перспективні, залучаючи відвідувачів, які шукають привітного та доброзичливого досвіду.

5. Повторіть бізнес і лояльність. Інклюзивні напрямки сприяють підвищенню лояльності клієнтів. Коли відвідувачі отримують позитивні враження, вони, швидше за все, повернуться й порекомендують місце

призначення іншим, що призведе до повторного бізнесу та органічного зростання.

6. Зменшення ризиків і стійкість пункту призначення. Широка клієнтська база забезпечує стійкість до непередбачених проблем. Диверсифікуючи свою клієнтську базу, туристичні напрямки зменшують свою вразливість до зовнішніх факторів, таких як економічні спади, політична нестабільність або зміни в уподобаннях мандрівників.

7. Можливості партнерства. Компанії в інклюзивних напрямках часто легше налагодити партнерство з організаціями, які поділяють подібні цінності. Це може призвести до співпраці, спонсорства та рекламних можливостей, які ще більше підвищують видимість і привабливість місця призначення.

8. Місцевий економічний розвиток. Процвітаючий сектор туризму веде до місцевого економічного розвитку, створює робочі місця та приносить користь місцевому бізнесу, що веде до більш міцної та стійкої громади.

9. Культурне збагачення. Інклюзивні напрямки часто інвестують у збереження та популяризацію своєї унікальної культурної спадщини. Це збагачує загальний досвід відвідувачів, роблячи його більш запам'ятовуваним і пізнавальним, що може призвести до збільшення витрат відвідувачів.

Інклюзивність туристичних напрямків – це не просто те, що потрібно робити правильно; це розумна бізнес-стратегія, яка приносить відчутні економічні вигоди. Приймаючи різноманітних відвідувачів, напрямки можуть позиціонувати себе для довгострокового успіху та зростання на все більш конкурентному глобальному ринку туризму.

Підсумовуючи, інклюзивні туристичні підприємства приносять численні економічні переваги напрямкам. Від збільшення прибутку та створення робочих місць до диверсифікації індустрії туризму та покращення репутації, економічні переваги впровадження інклюзивності незаперечні. Крім того, інклюзивні туристичні підприємства сприяють більш стійкій і справедливій індустрії туризму, приносячи користь як місцевій громаді, так і навколишньому середовищу. Визнаючи економічні переваги інклюзивного туризму, напрямки

можуть вийти на нові ринки, залучити ширше коло відвідувачів і створити процвітаючу індустрію туризму України, яка задовольняє потреби всіх людей.

Висновки до розділу 3

Інклюзивний туристичний напрямок – це той напрямок, який включає різноманітність і забезпечує рівний доступ і можливості для всіх мандрівників, незалежно від походження чи здібностей. Він сприяє доступності, культурній чутливості та антидискримінаційній політиці, щоб створити приємний і збагачувальний досвід для кожного. Загалом, інклюзивні туристичні напрямки відзначають різноманітність і забезпечують рівний доступ для всіх, пропонуючи багатий досвід для кожного відвідувача.

Подолання труднощів у впровадженні інклюзивного дизайну вимагає відданості, освіти та співпраці. Застосовуючи різноманітність, організації можуть створювати продукти, які не тільки обслуговують ширшу аудиторію, але й сприяють інноваціям і сприяють успіху підприємництва. Необхідно розглядати інклюзивність не як перешкоду, а як шлях до кращого майбутнього.

Інклюзивність є центральним елементом будь-якої відповідальної політики сталого розвитку Держави. Це як імператив прав людини, так і виняткова можливість для бізнесу. У цьому контексті інклюзивний туризм приносить користь не лише людям які потребують інклюзивності, він приносить користь всьому суспільству. Щоб забезпечити стабільний розвиток інклюзивного туризму, необхідно, щоб туристичні напрямки виходили за межі спеціальних послуг і приймали принцип універсального дизайну, забезпечуючи, щоб усі люди, незалежно від їхніх фізичних або пізнавальних потреб, могли використовувати та насолоджуватися інклюзивними та доступними зручностями справедливим і стійким способом. Цей підхід відмовляється від преференційного або окремого ставлення до учасників з

різними можливостями, а дозволяє безперешкодно використовувати засоби та послуги всіма в будь-який час із рівноправним ефектом.

Інклюзивність туристичних напрямків – це не просто те, що потрібно робити правильно; це розумна бізнес-стратегія, яка приносить відчутні економічні вигоди. Приймаючи різноманітних відвідувачів, напрямки можуть позиціонувати себе для довгострокового успіху та зростання на все більш конкурентному глобальному ринку туризму.

Інклюзивний туризм приносять численні економічні переваги напрямкам. Від збільшення прибутку та створення робочих місць до диверсифікації індустрії туризму та покращення репутації, економічні переваги впровадження інклюзивності незаперечні. Крім того, інклюзивні туристичні підприємства сприяють більш стійкій і справедливій індустрії туризму, приносячи користь як місцевій громаді, так і навколишньому середовищу.

ВИСНОВКИ

Інклюзивний туризм є актуальною сферою розвитку туризму в усьому світі. Інклюзивний туризм пов'язаний із інклюзивним (безбар'єрним) середовищем і базується на міжнародному принципі, закріпленому в таких документах, як Конвенція про права людей з інвалідністю, Стандартні правила рівних можливостей для людей з інвалідністю, прийняті резолюцією 48/ 96 Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993.

Інклюзивний туризм має великий потенціал в Україні як для туристів, так і для інклюзивних туристичних напрямків. Застосовуючи інклюзивність в туризмі, можна сприяти економічному зростанню, сприяти культурному взаєморозумінню та забезпечувати сталий розвиток. Однією з ключових переваг інклюзивного туризму є його здатність створювати економічні можливості для місцевих громад та країни в цілому. Коли туристи приймають і залучають до туристичної діяльності, це не тільки стимулює місцеву економіку, але й створює робочі місця та можливості для отримання доходу.

Особливо важливо визнати що визначення та розуміння інклюзивності та доступності різняться в різних країнах і на континентах. Керол Зум, користувач інвалідного візка, яка подорожувала понад 30 країнами, пише, що «поняття доступності залежить від культури. У США доступ означає, що особа може користуватися ліфтами, підйомниками, дверима, входами та іншими функціями без сторонньої допомоги. Індивідуальна автономія є центральною в американській концепції доступу, як це закріплено в ADA». Зум зазначає, що Європа підтримує «медичну модель» інвалідності, яка спрямована на допомогу людям з обмеженими можливостями орієнтуватися та адаптуватися до суспільства без інвалідності, а не навпаки (тобто заохочувати суспільство пристосовуватися до людей з інвалідністю). Зум вказує на кілька відмінностей у доступності між США та Європою, включаючи більш обмежений доступ до ліфта в Європі; той факт, що, на відміну від США, де дискримінація на основі

пристрою пересування є незаконною, користувачі мобільних скутерів у Європі мають менше прав, ніж користувачі інвалідних візків; і що багато європейських транспортних компаній вимагають попередніх документів про інвалідність.

Для людей які потребують інклюзивності подорож може бути проблемою, оскільки пошук інформації про доступні послуги, перевірка багажу в літаку, бронювання номера для задоволення потреб доступу часто виявляється важким, дорогим і трудомістким.

Проблеми для людей які потребують інклюзивності включають: Непідготовлений професійний персонал, здатний інформувати та консультувати з питань доступності; недоступні служби бронювання та пов'язані веб-сайти; відсутність доступних аеропортів і трансферних засобів і послуг; відсутність адаптованих і доступних готельних номерів, ресторанів, магазинів, туалетів та громадські місця; недоступні вулиці та транспортні послуги; відсутня інформація про доступні об'єкти, послуги, пункти прокату спорядження та туристичні об'єкти. Ще одна поширена проблема, з якою стикаються підприємства та організації, - це обмежені фінансові ресурси, доступні для інвестування в інклюзивні туристичні підприємства. Розбудова інклюзивної інфраструктури, впровадження інклюзивної політики та надання спеціалізованих послуг може бути дорогим.

Хоча інклюзивність та доступність для туристів що потребують інклюзивності все ще потребує суттєвого покращення, багато організацій в Україні, розуміючи потреби українців, взялися за подолання вищезазначених перешкод і забезпечення повного залучення людей з обмеженими можливостями до туризму та подорожей.

Щоб забезпечити стабільний розвиток інклюзивного туризму, необхідно, щоб туристичні напрямки виходили за межі спеціальних послуг і приймали принцип універсального дизайну, забезпечуючи, щоб усі люди, незалежно від їхніх фізичних або пізнавальних потреб, могли використовувати та

насолюдзуватися інклюзивними та доступними зручностями справедливим і стійким способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ладонько Л.С., Переверзева А.В. Понятійно - термінологічні основи інклюзивного туризму як нового напрямку розвитку регіональної економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-51> (дата звернення 28.09.2024)
2. *Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17 травня 2023 року. – Житомир: Житомирський економіко-гуманітарний інститут Університету «Україна», 2023. 146 с. URL: https://zh.uu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/konferentsiia_2023_zbirnyk.pdf (дата звернення 28.09.2024)
3. Омельчак Г.В. Актуальні тенденції удосконалення безбар'єрного туризму України для забезпечення соціально - економічного розвитку держави. *Пріоритети соціально - економічного розвитку регіонів в умовах сьогодення* : Міжнародна науково-практична конференція. URL: <https://journals.chdtu.ck.ua/index.php/itsf/article/view/131/117> (дата звернення 05.10.2024)
4. World Tourism Organization (UNWTO). URL: <https://www.unwto.org/> (дата звернення 05.10.2024)
5. Бейдик О. О. Класифікація та нові типи адаптивного туризму. *Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку* : матеріали II-ї міжнар. наук.- практ. конф., 16 вересня 2014 р. Черкаси : Брама-Україна, 2014. С. 8–13.
6. Хрущ Ю. М., Іванова В. М., Медведський Р. С. Туризм для інвалідів: сучасні підходи до визначення поняття. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Географічні науки. Вип. 6. 2017. С. 206-211.

7. Барна Н.В., Коротаєва А.В. Інклюзивно-реабілітаційний туризм. 2020. URL: https://zelena.org.ua/sites/default/files/posibnyk_inklyuzyvnyy_turyzm.pdf (дата звернення 05.10.2024)
8. Darcy S., Dickson T. A Whole-of-Life Approach to Tourism: The Case for Accessible Tourism Experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. 2009. Issue 16 (1). P. 32–44.
9. Белоусова Н.В. Інклюзивний туризм в Україні як вид соціокультурної реабілітації інвалідів. *Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики* : Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 26-27 травня 2017 р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. ред.. О.Ю.Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. С. 219-221.
10. Юхновська Ю., Риженко О., Омельчак Г. Напрями формування безбар'єрного середовища в туризмі для людей з інвалідністю: теоретичні аспекти. *Review of Transport Economics and Management*. Vol.10 (26). P. 60–68. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300234>
11. Універсальний дизайн в освіті: для всіх чи для кожного? URL: <https://naurok.com.ua/post/universalniy-dizayn-v-osviti-dlya-vsikh-chi-dlya-kozhnogo> (дата звернення 10.10.2024)
12. *Перспективи розвитку територій: теорія і практика. поствоєнне відновлення*: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, Харків, 16–17 листопада 2023 р. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk%20tez_16-17_11_23_2_compressed.pdf (дата звернення 10.10.2024)
13. Бенджамін С., Боттоун Е. та Лі М. За межами доступності: вивчення представлення людей з обмеженими можливостями в туристичних рекламних матеріалах. *Журнал сталого туризму*. 2021. № 29 (3). С. 295-313. DOI: <https://doi/abs/10.1080/09669582.2020.1755295> (дата звернення 07.10.2024)
14. Комітет міністерств Ради Європи. Резолюція ResAP(2001)1 про введення принципів універсального дизайну в навчальні програми всіх

професій, які працюють в антропогенному середовищі. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c2eee> (дата звернення 07.10.2024)

15. Recommendation CM/Rec(2009)8 of the Committee of Ministers to member states on achieving full participation through Universal Design (Adopted by the Committee of Ministers on 21 October 2009 at the 1068th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://search.coe.int/cm?i=09000016805d0459> (дата звернення 09.10.2024)

16. Policy and Legislation. URL: <https://universaldesign.ie/about-universal-design/policy-and-legislation> (дата звернення 09.10.2024)

17. The Institute for Design and Disability. URL: <http://www.idd.ie/index.htm> (дата звернення 09.10.2024)

18. Савченко Є., Меліх О. Розробка та просування інклюзивного гірського тру в напрямку Україна-Франція. URL: <https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3b43e29-7cbc-4468-8225-e652bbc8432d/content> (дата звернення 10.10.2024)

19. *Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики*: тези доповідей XXIII Міжнародної науковопрактичної конференції (м. Київ, 29–30 листопада 2023 р.). У II част. Ч. II. К.: Університет «Україна», 2023. - 464 с. URL: https://uu.edu.ua/upload/Conference/inclusivne_osvitne_seredovische/2023/inclusion_23_2.pdf (дата звернення 10.10.2024)

20. Resursnyi tsentr pidtrymky inkluzyvnoi osvity. [Resource center for support of inclusive education], (2024). URL: <https://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?p=4704> (дата звернення 10.10.2024)

21. Міністерство соціальної політики. Офіційний сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення 10.10.2024)

22. Зміна. Офіційне видання. URL: <https://zmina.info/> (дата звернення 15.11.2024)

23. Туристична діяльність. Нормативна база / упор. О.М. Роїна. Київ : КНТ, 2005. 448 с.
24. Готелі в Україні зобов'язують обладнати номери для осіб з інвалідністю. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/10494714-goteli-v-ukrajini-zobov-yazhut-obladnati-nomeri-dlya-osib-z-invalidnistyu.html>_____ (дата звернення 13.11.2024)
25. Відкрили перші адаптивні клуби для осіб з інвалідністю. URL: <https://mms.gov.ua/news/vidkryly-pershi-adaptyvni-kluby-dlia-osib-z-invalidnistiu> (дата звернення 14.11.2024)
26. Тепер нові та реконструйовані спортивні заклади повинні обов'язково мати безбар'єрний доступ для людей з інвалідністю, - вступили в дію нові ДБН. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/teper-novi-ta-rekonstruijovani-sportivni-zakladi-povinni-obovyazkovo-mati-bezbaryernij-dostup-dlya-lyudej-z-invalidnistyu-vstupili-v-diyu-novi-dbn> (дата звернення 15.11.2024)
27. Колективні засоби розміщення в Україні. Статистична інформація. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.11.2024)
28. Науменко Л. Ю. Інклюзивний туризм як вид реабілітації: сучасні потреби інвалідів. *Український вісник медико-соціальної експертизи*. 2015. №2. С. 23-26.
29. World Health Organization. Офіційний сайт. URL: <https://www.who.int/> (дата звернення 28.11.2024)
30. Expedia Inc. Онлайн туристичне агенство. Офіційний сайт. URL: <https://www.expedia.com/> (дата звернення 28.11.2024)
31. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 28.11.2024)
32. Настанови з доступності вебвмісту (WCAG) 2.1. URL: <https://www.w3.org/Translations/WCAG21-ua/> (дата звернення 28.11.2024)
33. Посібник з активного відпочинку та туризму для неповносправних. URL: https://www.gcs.org.ua/publish/avt_ukr.pdf (дата звернення 18.11.2024)

34. *Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики*: тези доповідей XXIII Міжнародної науковопрактичної конференції (м. Київ, 29–30 листопада 2023 р.). У II част. Ч. II. Київ : Університет «Україна», 2023. 464 с. URL: https://uu.edu.ua/upload/Conference/inclusivne_osvitne_seredovische/2023/inclusion_23_2.pdf (дата звернення 19.11.2024)
35. SKIFT. Megatrends 2025. Офіційна сторінка. URL: <https://skift.com/megatrends-2025/> (дата звернення 19.11.2024)
36. Діденко А.В. Відповідність забезпечення розвитку інфраструктури туризму умовам сьогодення. 2024. URL: <https://www.dstu.in.ua/wp-content/uploads/2024/05/zbirnyk.pdf#page=261> (дата звернення 20.11.2024)
37. Юхновська Ю. О. Сучасний стан транспортної інфраструктури туристичної галузі України. *Проблеми економіки транспорту* : збірник наукових праць I Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Перспективи стабільного економічного розвитку та соціальних комунікацій в умовах сучасних викликів: вітчизняні реалії та світовий досвід» (м. Кам'янське, ДДТУ, 25 – 26 квітня 2024 року). Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Дніпро: Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2018. Вип. 16. С. 76–84.
38. Національна система туристичної статистики. Офіційний сайт. URL: https://nto.ua/nsts_analytics_ua.html (дата звернення 15.10.2024)
39. Белоусова Н., Любіцева О., Скоростецька О., Бойко О.. Проблеми надання туристичних послуг інклюзивним авіа туристам: світовий та український досвід. *Міжнародний журнал авіаційної науки та техніки*. URL: <https://ijast.org/volume-2-issue-1-article-5/> (дата звернення 28.11.2024)
40. Нечипорук Н.М., Кізима М.І. Інклюзивний туризм поза кордоном. *Стратегічні перспективи розвитку туристичної, готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інноваційний розвиток*. Умань, 2019. (30-31.10.2019). С. 128-130.

41. Шейвенс, Р. Географії міжнародного розвитку та туризму. *Географія туризму*. 2024. Р. 1–11. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2330579> (дата звернення 28.11.2024)
42. Інтерфейс для всіх. Чому варто зробити свій цифровий продукт інклюзивним. URL: <https://prjctr.com/mag/why-inclusive> (дата звернення 29.11.2024)
43. Інклюзивний дизайн: як забезпечити рівний доступ до продуктів та послуг. URL: <https://webmate.ua/inklyuzivnij-dizajn-yak-zabezpechiti-rivnij-dostup-do-produktiv-ta-poslug> (дата звернення 01.12.2024)
44. Херсонська обласна державна адміністрація. Туристичні об'єкти облаштовані елементами доступності для людей з інвалідністю. URL: <https://khoda.gov.ua/kurortn%D1%96-zoni-z-elementami-dostupnost%D1%96> (дата звернення 01.12.2024)
45. Хмарочос. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2024/03/20/lyudy-z-invalidnistyu-vymagayut-bilshe-inklyuzyvnyh-nomeriv-v-gotelyah-chomu-yih-dosi-nedostatno/> (дата звернення 01.12.2024)
46. Громадська організація «Відкриті двері». Офіційний сайт. URL: <http://opendoors.dp.ua/> (дата звернення 02.12.2024)
47. Омельчак Г. Туристична безбар'єрна інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2024. № 3 (13). С. 69-75. DOI: [https://doi.org/10.32782/2708-4949.3\(13\).2024.11](https://doi.org/10.32782/2708-4949.3(13).2024.11) (дата звернення 02.12.2024)
48. Національна Стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 02.12.2024)
49. Tourism accessible for all in Europe. Tourism Review. Ethical: Barrier Free Tourism. 2008. URL: https://www.accessibletourism.org/resources/tourism_review_ethical_april_2008.pdf (дата звернення 02.12.2024)

50. Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів. URL: <https://vcpri.com.ua> (дата звернення 02.12.2024)

51. Національна Асамблея людей з інвалідністю України. Всеукраїнське громадське об'єднання. URL: <https://naiu.org.ua/hortytsya-vyznana-najkrashhym-bezbar-yernym-turystychnym-ob-yektom-ukrayiny-foto/> (дата звернення 02.12.2024)

52. Барський Ю., Бакота Д., Єрко І. Доступний (інклюзивний) туризм: основні поняття. URL: <https://konfgeolutsk.wordpress.com/2021/04/07/%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC-%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD/> (дата звернення 02.12.2024)

52. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. URL: <https://mcsc.gov.ua/> (дата звернення 02.12.2024)

53. Тунік О.М. Безбар'єрний туризм як соціально - економічне явище. DOI:[10.5281/zenodo.495712](https://doi.org/10.5281/zenodo.495712) (дата звернення 02.12.2024)

54. Літвінова-Головань О. П. Безбар'єрний туризм: сучасні виклики до формування безбар'єрного туристичного простору. В кн.: , Богатирьова Г. . *Професійна підготовка фахівців туристично-рекреаційної сфери: сучасний стан і шляхи вдосконалення у післявоєнний період*: колективна монографія / За загальною редакцією Богатирьова Г. А. Переяслав: УГСП: Центр інноваційного навчання та трансфе. 2024. С. 123-137. <https://scientific-rating.znu.edu.ua/index.php?r=publication%2Fview&id=36184>

55. UNHCR The UN Refugee Agency. List of regional military state administrations (ODA). 2023. URL: https://help.unhcr.org/ukraine/uk/oda_ua/ (дата звернення 20.10.24)

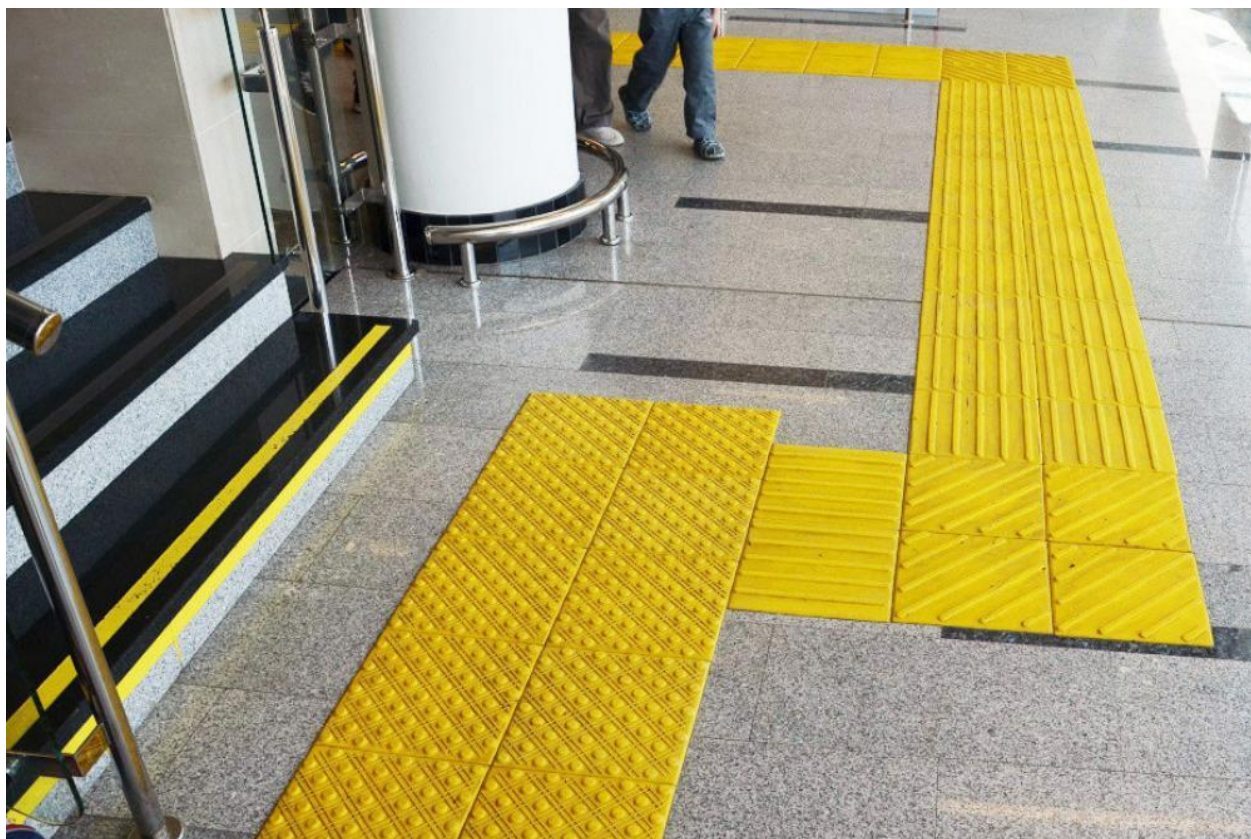
Додаток А

Додаток Б

Додаток В

ПЛАН-СХЕМА

ІНКЛЮЗИВНОГО ВАГОНА

4 розширених купе на 16 місць
кожне купе вміщує: 2 пасажери
на кріслі колісному та 2
супроводжуючих

весь простір вагона збільшений
і адаптований для людей на кріслі колісному

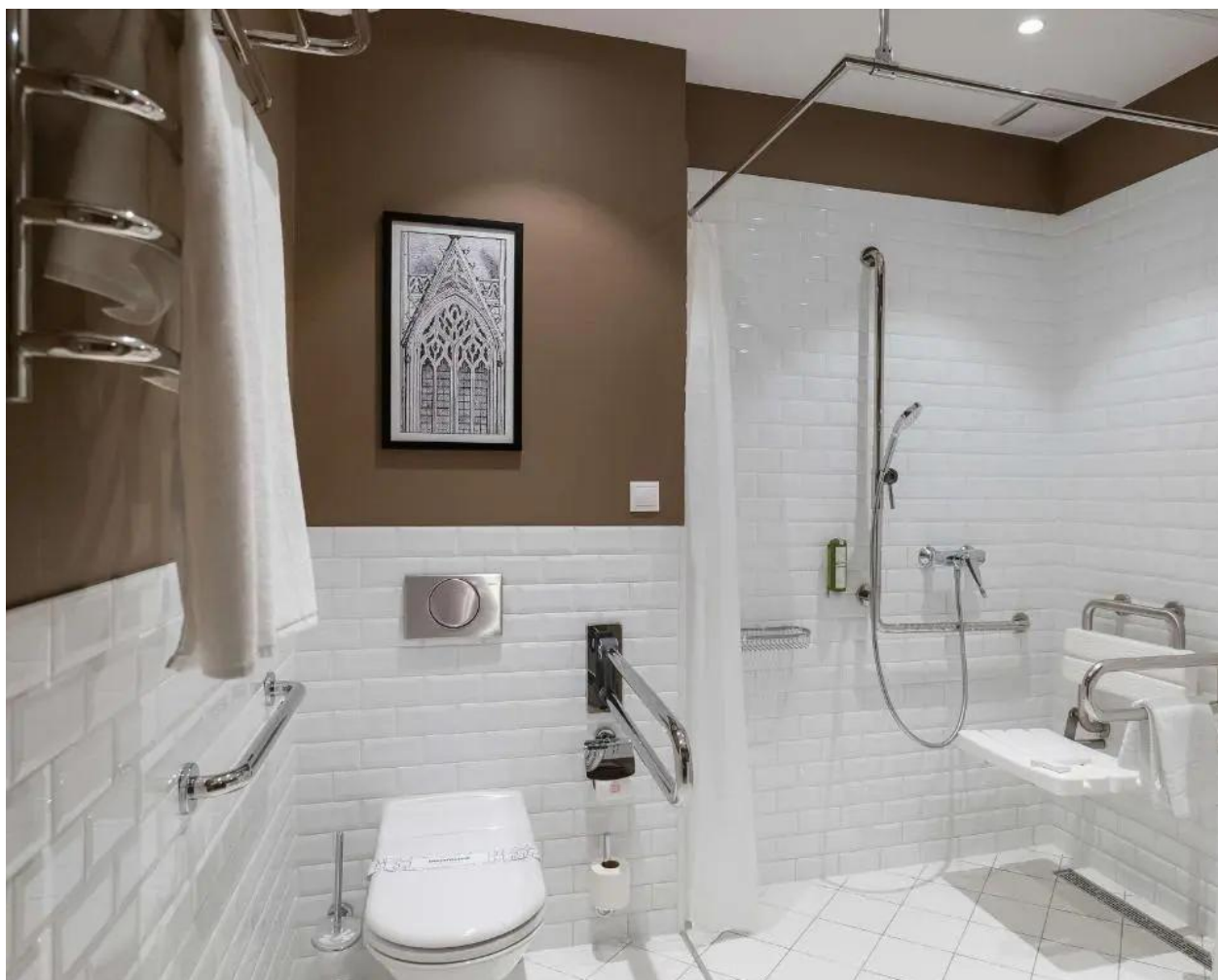
ОБЛАШТУВАННЯ КУПЕ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ВАГОНІ

Додаток Д

Додаток Е

Інклюзивний номер у Best Western Plus Market Square. Треба по-іншому робити душ, дзеркала, також потрібен автономний стільчик для прийому душу, трохи інший унітаз та додаткові поручні.

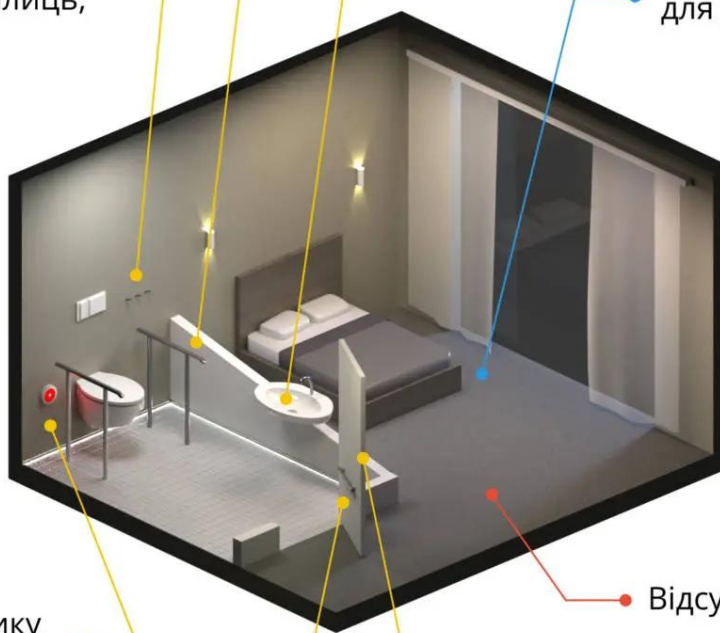
Додаток Ж

В облаштованій кабінці з двох сторін від унітазу мають бути поручні

Поруч із унітазом встановити гачок для одягу, милиць, ціпка

Встановити рукомийник так, щоб під ним залишався простір

Простір біля ліжка для розвороту

Кнопка виклику над унітазом

Відсутність порогів

Двері відкриваються назовні

На внутрішньому боці дверей має бути прикріплена горизонтальна ручка

Рекомендації надані спираючись на ДБН В.2.2-40:2018

